

náš vidiek

1/2023

štvrtročník
ročník XX.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

MLÁDEŽNÍCKA AKCIA PRE PRÍRODU A DUŠEVNÚ POHODU

strany 10–13

Erasmus+

VIDIECKY PARLAMENT
NA SLOVENSKU

**Závery konferencie
„Atraktívnejší
vidiek“**

strany 4–9

**Nové aktivity
Europe Direct
v BB regióne**

strany 15–16

Obsah

- 4 Zhrnutie záverov konferencie „Atraktívnejší vidiek“
- 10 Projekt YAFNW v Katalánsku
- 14 Projekt WOBIS
- 15 Aktivity Europe Direct Banskobystrický región v prvom štvrtroku
- 17 Bez zainteresovanosti mladých ľudí do pôdohospodárstva nedokážeme zabezpečiť dostatok vlastných potravín
- 19 Prvý workshop „Sieťovanie pre podporu salašníctva na Slovensku“ v rámci projektu TRANSFARM
- 20 Participatívne fórum k novým pravidlám zapájania verejnosti do tvorby verejných politík

náš vidiek

Ročník: XX.

Číslo: 1/2023

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
 Občianske združenie
 Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
 mobil: 0915 446 538
 e-mail: vipa@vipa.sk
 maria.behanovska@gmail.com
 www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzávierka nasledujúceho čísla: 20. júna 2023

Redakčná rada:
 Ing. Mária Behanovská,
 doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
 Ing. Karol Herian, CSc
 doc. Ing. Jozef Húška, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Fotka na titulnej strane obálky:
Aktivita projektu Mladí pre prírodu a duševnú pohodu v Katalánsku

Fotka na 2. strane obálky:
Participatívne fórum v Bratislave

Častejšie používaj uši ako jazyk.

— SENECA

Pozdravujem všetkých, ktorí budete čítať Náš vidiek. Prajem Vám zdravie a jasnú myseľ rozpoznať pravdu od klamstiev, ktorými sme obklopení.

„Prekážky vás nemôžu zastaviť. Problémy vás nemôžu zastaviť. A predovšetkým, iní ľudia vás nemôžu zastaviť. Len vy môžete zastaviť sami seba.“

— Jeffrey Gitomer

„Ak nevybuduješ svoj sen, niekto iný Ťa najme, aby si mu pomohol vybudovať ten jeho.“

— Tony Gaskins

„Pesimista vidí problém v každej príležitosti, optimista vidí príležitosť v každom probléme.“

— Winston Churchill

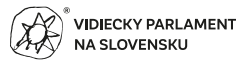

Stretnutie s poradcom prezidentky SR, Norbertom Kurillom, v Grasalkovičovom paláci v Bratislave

Rok sme otvorili prácou a mnohými aktivitami, ktoré ani nevieme všetky spomenúť v dvadsiatich stranách nášho časopisu. Teším sa, že spolupráca s Magna Via pokračuje.

Viac sa dozvieme o témach a záveroch konferencie *Atraktívnejší vidiek*, o projektoch – *Mládežnícka akcia pre prírodu a duševnú pohodu*, *Wobis*, aktivitách ED Banskobystrický región, o salašníctve, zúčastnili sme sa Participatívneho fóra k novým pravidlám zapájania verejnosti do tvorby verejných politík. Fórum otvoril splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti, pán Filip Vagač. Uvedol, že cieľom participatívneho fóra je spoločne pracovať na príprave novej verzie dokumentu: *Pravidlá zapájania verejnosti do tvorby verejných politík*, či o návšteve zástupcov Slovenského zväzu vidieckej turistiky a agroturistiky (SZVTA), Vidieckeho parlamentu Slovenska (VIPA) a vinohradníkov vinárov spolku VINCÚR v Modre do Grasalkovičovho paláca, kde diskutovali s poradcom prezidentky Zuzany Čaputovej pre životné prostredie, energetiku, zmenu klímy a podnikateľské prostredie Norbertom Kurillom. Stretnutie sa uskutočnilo 10. februára 2023 na základe žiadosti uvedených organizácii tretieho sektora s cieľom poukázať na problémy s ktorými sa stretávajú podnikatelia vo vidieckej turistike, agroturistike na slovenskom vidieku. Mottom stretnutia bolo:

„Prosperujúci vidiek je silný štát.“

Zhrnutie záverov konferencie „Atraktívnejší vidiek“

Zvolen, 21.2.2023

„Podme spoločne viac zatraktívniť vidiek pre život, prácu a investície.“

ÚVOD

Konferencia odštartovala sériu pravidelných stretávaní sa všetkých zainteresovaných aktérov (tvorcov politik a ich adresátov) s cieľom vytvoriť spoločnú platformu pre zdieľanie aktuálnych informácií ohľadom Programu rozvoja vidieka SR a pre formuláciu záväzkov k Vidieckemu paktu EÚ a Dlhodobej vízii EÚ pre vidiecke oblasti. Vytvára sa tak priestor na získavanie poznatkov o rôznych politikách o širšieho okruhu zdrojov a zvyšuje sa participatívna na procesoch týkajúcich sa vidieka.

Ambíciou je hľadať spôsoby ako lepšie načúvať hlasu vidieka, posilniť vidiek a jeho obyvateľov, spájať sa pre spoločné ciele, naplňovať Program rozvoja vidieka a spoločne formulovať víziu pre atraktívnejší vidiek do roku 2040 s cieľom lepšie čeliť bezprecedentným krízam a výzvam na vidieku. ZJEDNOTIŤ SA pri riešení bežných problémov a ZATRAKTÍVNIŤ vidiecke miesta a povolania pre usadené vidiecke obyvateľstvo a pre nových alebo potencionálnych nováčikov.

Vytvára sa možnosť podieľať sa na tvorbe nových opatrení alebo upraviť existujúce tak, aby boli zamerané na ľudí a na budúcnosť zohľadňujúc názor všetkých zainteresovaných aktérov, pričom rozhodovanie má byť založené na dôkazoch o výkonnosti a efektívnosti v súčasnosti používaných nástrojov politik (kto z nich v skutočnosti profituje a v akom

rozsahu) a o možných dopadoch nových opatrení.

Ďalšou ambíciou je spoločne prekonať tradičné sektorové myslenie a pretaviť ho do spoločného úsilia zjednocujúceho rôznych aktérov a rôzne rezorty pod spoločným cieľom. Okrem MPRV SR bol zastúpený Úrad vlády SR, Ministerstvo dopravy a Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie, čím sa spája úsilie a posilňujú sa synergie skrze rôzne podporné mechanizmy.

Reagujeme na potrebu lepšie strategickú prístupnosť k rozvoju vidieka, ktorý má zahŕňať diverzitu vidieckeho života, vidieckych miest a profesií s cieľom zabezpečiť dlhodobú stabilnú politiku pre vidiek podloženú dlhodobým výhľadom.

Slovensko je prevažne vidiecka krajina a vidiek si zaslúži osobitnú a zvýšenú pozornosť.

STRATEGICKÉ DOKUMENTY

Prezentované boli nasledovné strategické dokumenty:

Plán rozvoj vidieka 2014-2020

(4 opatrenia z PRV – M 4, 7, 9 a 19 – publicita PRV)

Strategický plán SPP na roky 2023 – 2027

Vízia spoločných postupov pri budovaní moderného poľnohospodárstva v horizonte roku 2035 je analyticko – syntetický dokument, skoncipovaný so zámerom pomenovať súčasný stav, východiská a očakávania rozvoja do roku 2027 a 2035,

Účastníci konferencie

problémy rozvoja a návrh pro-rozvojových opatrení v piatich základných oblastiach, akými sú poľnohospodárstvo, potravinárstvo, lesníctvo, ochrana životného prostredia, rozvoj vidieka a pôdohospodárske školstvo, veda a výskum. Vízia je členená na jedenásť kapitol vrátane kapitoly zameranej na potenciál rozvoja vidieckych oblastí a uspokojenie ich spoločenských požiadaviek.

Koncept „Pôda – uhlíková a vodná banka krajiny“ a na neho nadväzujúci návrh certifikačného systému „Uhlíková a vodná banka“. Certifikačný systém rozširuje štátnu politiku v oblasti ochrany pôdy o novú oblasť a to hodnotenie a financovanie ekosystémových služieb pôdy a krajiny, ktoré podporuje komplexný prístup k pôde (NEXUS), udržaniu jej produkčných funkcií a súčasne k udržaniu a obnove jej ekosystémových funkcií. Uvedený postup podporuje znižovanie klimatických rizík (povodní, sucha a extrémov počasia) a ich negatívnych dopadov, podporuje obnovu a udržanie vodných zdrojov v krajine. Navrhované riešenie podporuje ciele a adresné zapojenie užívateľov pozemkov, vlastníkov pozemkov a obcí do lepšieho manažmentu pôdy, do realizácie potrebných adaptačných opatrení.

Prezentovaný bol aj postup MPRV SR, ktorým rozpracúva rezortnú Cestovnú mapu obehového bio-hospodárstva. Predstavený bol aj návrh zapojenie MPRV SR do nového komponentu Plánu obnovy a odolnosti REPowerEU (komplexné energetické a živinové zhodnotenie bioodpadu; pre-

chod na organické hnojivá; udržanie produkčnej kapacity pôdy).

Partnerská dohoda a Operačný program „Slovensko“ zo strany MIRRI SR.

V lete 2021 Európska komisia zverejnila **Dlhodobú víziu pre vidiecke oblasti EÚ** – smerom k silnejším, prosperujúcejším a odolnejším vidieckym oblastiam. Vízia predstavuje prielom v novej forme spolupráce generálnych direktoriátov a zapájania aktérov na vidieku. Následne začiatkom tohto roka spustila iniciatívu **Vidiecky pakt** s cieľom mobilizovať verejné orgány a zainteresovaných, aby konali na základe potrieb a prání obyvateľov vidieka. Je koncipovaný tak, aby všetky úrovne správy a zainteresované strany podporovali spoločné ciele Vízie. V júni 2022 bol Pakt prijatý na konferencii v Bruseli. Zároveň bol vypracovaný Akčný plán s 24 tematickými aktivitami.

Národná **Vízia pre atraktívnejší vidiek** bola vypracovaná paralelne s tou európskou v rámci výskumného projektu Polirural počas posledných viac ako 3 rokov. Je výstupom komplexného, participatívneho a na budúcnosť a konkrétne kroky orientovaného procesu tvorby výhľadovej štúdie v spolupráci s ľuďmi žijúcimi na vidieku. Bola predstavená na Dni vidieka v NR SR. V súčasnosti pokračujú postupné kroky vedúce k ukotveniu doktríny pre vidiek v ústavnom zákone.

Manifest Európskeho vidieckeho parlamentu 2022 bol prijatý v septembri v poľskom Kielce. Obsahuje vyhlásenie o aspiráciách, záväzkoch a požiadavkách vidieckych ľudí, dedín a komunít, ktoré vychádzajú zo stretnutí, kampaní a politických diskusií vedených od roku 2013.

Agenda Živý vidiek Združenia miest a obcí Slovenska je rozpracovaná v štádiu „Vidiek ako investičná príležitosť“. Štruktúra samospráv na Slovensku znásobuje pozornosť, ktorú je potrebné venovať vidieku. Agenda Živý vidiek je mimoriadne prínosná pre koordinovaný rozvoj vidieckeho územia na Slovensku. Na základe uvedeného bola táto agenda súčasťou priorit 31. snemu ZMOS v septembri 2021, ktorý schválil prioritu, a to v nasledovnej formulácii: ZMOS bude presadzovať agendu „Živý vidiek“, z hľadiska komplexných a udržateľných riešení, ktoré pomôžu formovať lokálnu hospodársku politiku, cestovný ruch, odstraňovanie potravinových púští na vidieku a partnerstvo sociálnych aktérov v lokálnom rozvoji. Zároveň sa ZMOS zaviazal pres-

dzovať túto agendu v novom programovom období SR, v Partnerskej dohode SR 2021–2027. Potreba legislatívneho a inštitucionálneho zafinancovania rozvoja vidieckych oblastí s cieľom podpory budúcich udržateľných a živých vidieckych obcí.

V rámci podkladových materiálov poskytnutých účastníkom konferencie a v rámci prezentácii zaznelo, že na národnej úrovni je potrebné prijať Víziu a stratégiu rozvoja vidieka do roku 2030. Takýto materiál by mal mať prierezový charakter, mal by pomenovať všetky rozhodujúce nástroje, koordinačné nástroje na zosúladenie rezortov a lepšiu spoluprácu všetkých aktérov pri rozvoji vidieka. Rovnako by mal definovať strategické ciele a oblasti reforiem, ktoré musíme absolvovať, aby sme aktivovali rozvojový potenciál územia a zabezpečili plynulý rozvoj vidieka vo všetkých oblastiach, ktoré vyžaduje. Daň za doterajší rezortný prístup je úpadok rozvoja vidieka. Súčasťou koncepcného materiálu pre rozvoj vidieka má byť súvisiaci akčný plán praktických, vykonateľných a potrebných krokov a opatrení.

PRIEBEH KONFERENCIE

Jednodňová konferencia bola otvorená pre všetkých, ktorí chcú prispieť a podporovať „Atraktívnejší vidiek“: orgány verejnej moci, akademické, výskumné a inovačné organizácie, stavovské a rezortné výskumné organizácie, občianske združenia, občiansku spoločnosť, podnikateľov, občanov.

Program bol rozdelený do úvodnej časti s otváracími príhovormi a troch nasledovných blokov:

1. BLOK – Akými reformami naplniť víziu atraktívnejšieho vidieka na Slovensku?

Inkluzívna a udržateľné vidiecke spoločenstvo v rámci podpory PRV SR 2014-2022 a SP SPP 2023-2027. Ekosystémové služby pôdy a krajiny a mimoprodukčné funkcie lesov, ich obnova a udržanie, ako základ klimatickej akcie na pôde, obnovy biodiverzity a podpory obehového bio-hospodárstva na vidieku.

2. BLOK – Príklady dobrej praxe a možnosti podpory vidieka

V úvode bol prezentovaný prístup Českej republiky k rozvoju vidieka. Prezentované boli príklady

dobrej praxe a možnosti podpory vidieka ako flexibilné riešenia a spolupráca na všetkých úrovniach s cieľom podpory nových príležitostí pre diverzifikáciu vidieckych ekonomik v rámci SP SPP 2023-2027. Svoje skúsenosti a podporné nástroje prezentovali aj zástupcovia MD SR (v oblasti cestovného ruchu), MIRRI SR (regionálny rozvoj a OP Slovensko), ako aj zástupcovia ÚV SR (Plán obnovy a odolnosti). V rámci diskusie zazneli skúsenosti zástupcov obcí, inovačných klastrov (Konopný kluster), zástupcov neštátnych lesov, ako aj pracovníčok a spolupracovníkov MAS.

3. BLOK – Ako ďalej pre atraktívnejší vidiek? Hlavné odporúčania a záver konferencie

Všetci spoluorganizátori prezentovali hlavné odporúčania a závery ako výstupy z konferencie.

ZHRNUTIE DISKUSIE A ZÁVERY

- ▶ EK vníma pozitívne túto dôležitú iniciatívu (konferenciu) a považuje ju za veľký úspech. Spolupráca verejnej správy a Vidieckych parlamentov je kľúčová pre rozvoj vidieka, identifikovanie nedostatkov a posilnenie politik. EK do polovice 2023 zhodnotí Akčný plán a v prvom štvrtroku uverejní správu.
- ▶ Slovensko je typická vidiecka krajina. 96% samospráv sú dediny (2 661 samospráv obcí s 2 928 samospráv). 477 obcí je bez vodovodu, takmer 400 bez plynofikácie, takmer 1 600 obcí nemá zabezpečené čistenie komunálnych odpadových vôd. Za posledných 20 rokov narástol počet ľudí na vidieku o 240 tisíc a klesol o 160 tisíc v mestách.
- ▶ Slovensko sa vyznačuje rôznorodými vidieckymi oblasťami.
- ▶ Mestá sú závislé na vidieku a bez vidieka neprežijú.
- ▶ Všetky rezorty vyjadrili záujem o spoluprácu a myšlienku vziať aj ďalšie rezorty. Na regionálnej úrovni sú vytvorené spoločné pracoviská, regionálne centrá, vo všetkých krajských mestách. Prezentovali sa podnety, ako sa dá bližšie spolupracovať a lepšie využiť existujúci potenciál a prekonať rezortizmus.
- ▶ Vidiek bude atraktívnejší vtedy, ak bude istota v rámci hospodárskeho fungovania, sociálneho a inštitucionálneho zabezpečenia podpory vidie-

ka, ak nebude rásť administratívna záťaž života na vidieku, čo sa často deje pri veľmi častom vyhlasovaní nových a nových chránených území, bez revízie v minulosti vyhlásených chránených území a ich ochranných pásiem.

- ▶ Vyslali sme signál, že na vidieku nám záleží a urobíme všetko preto, aby bol atraktívnejší.
- ▶ Na úrovni miest a obcí sa stretávajú všetky verejné politiky. Na pôde sa stretávajú všetky environmentálne politiky verejného sektora a ciele udržateľného rozvoja, ich vykonávateľom je na konci užívateľ a vlastník pôdy.
- ▶ Pôda je iba jedna a na nej máme zabezpečiť produkčné aj mimoprodukčné funkcie.
- ▶ Dôležité je partnerstvo, spolupráca obcí, susedov. Z toho vznikajú dobré riešenia.
- ▶ Nikto nepozná osobitosti a možnosti vidieka tak, ako ľudia, ktorí v ňom žijú.
- ▶ Pozitívny rozvoj vidieka bez spolupráce všetkých zainteresovaných je len ťažko možný.
- ▶ Vidiek by mal ostať vidiekom maximálne sebestačný a zameraný najmä na poľnohospodárstvo a výrobu základných potravín, najmä na produkciu zeleniny, ovocia, mäsa i mlieka a taktiež na remeslá a agroturistiku.
- ▶ Dať jasný odkaz mladým ľuďom, že môžu rozvíjať príležitosti, že môžu ovplyvniť pozitívne budúcnosť, že vidiecka krajina a sídla sú bezpečným a vynikajúcim prostredím na sebarealizáciu, pre život a prácu.
- ▶ Chopiť sa príležitosti – najviac sme si ublížili sami.
- ▶ Alternatívne financovanie rozvoja vidieka podľa vzoru ČR.
- ▶ Receptom na úspech rozvoja slovenského vidieka je prepojenie vedomostí s konaním.
- ▶ Tvorba priaznivých podnikateľských podmienok pre rozvoj efektívnej poľnohospodárskej výroby, zlepšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva prostredníctvom rastu životnej úrovne, vytvárania primeraného sociálneho prostredia a rozvíjania činnosti vidieka sú súčasťou jednotlivých opatrení PRV SR 2014 – 2022.
- ▶ Zabezpečenie zdravia a kvalitných potravín za primerané ceny, vytvorenie podmienok pre rozvoj životaschopných fariem, klimatická zmena a environmentálne výzvy, využívanie inovácií a nových technológií, zastavenie vyludňovania vidieka a podpora jeho rozvoja sú kľúčové priority SP SPP.

Lektori konferencie

- ▶ Potreba konať: Vidiecke oblasti v zásadnej miere prispievajú k udržaniu stability klímy, rekreácii, ochrane biodiverzity, podpore verejného zdravia, kultúrnej rozmanitosti, sociálnemu a hospodárskemu rozvoju a duchovnému blahobytu.
- ▶ Vidiek si zaslúži úctu všetkých občanov a najmä tých, ktorí sú zodpovední za všetky úrovne moci, vrátane politikov a podnikov – ciele a priority SP SPP.
- ▶ Nikto z nás tu nemusel byť, ale chcel byť – agenda živý vidiek.
- ▶ Slovensko ako typická vidiecka krajina potrebuje systematický rozvoj vidieka, na ktorom je postavený každý kút Slovenska.
- ▶ Lesnícko-drevársky komplex je dôležitý z hľadiska lesníckej bioekonomiky, ktorá je založená na prírodnom zdroji – les a je inovatívna, inkluzívna a trvalo udržateľná – vychádza z používania všetkých funkcií lesa, produkčných aj mimoprodukčných.
- ▶ Drevo je strategická obnoviteľná surovina, stromy a rastliny nástroj boja proti zmenám klímy.
- ▶ Na vidiek by sa mohlo nahliadať interdisciplinárne.
- ▶ Máme minimálne 102 potravinových púšti – bez potravín v dedine – dostupnosť potravín je služba vo verejnom záujme.
- ▶ Silná solidarita na dedinách – málo bezdomovcov.
- ▶ Obrovský potenciál cestovného ruchu, najmä v oblasti agroturizmu a vidieckeho turizmu, po ktorom je dopyt, pozornosť treba venovať aj nízkokapacitným ubytovaniam.

- Vidiek potrebuje systematickú podporu medziobecnú spoluprácu a výraznú pozornosť, dostupnosť služieb a obsluhovanosti územia.
- Na vidiek bol zaznamenaný nárast dôchodcov zo 400 tisíc na 1,2 miliónov, čo predstavuje obrovský potenciál v oblasti sociálnych služieb.
- Nesklonujeme problémy, ale formulujeme riešenia.
- Ekosystémové služby pôdy a krajiny sú zásadná príležitosť pre rozvoj vidieka. Ich obnova a udržanie je kľúčové, prináša znižovanie rizík, ozdravenie klímy a obnovu biodiverzity.
- MAS-ky – nedoceňujú sa miestni odborníci.
- Plánuje sa prijať úplne nový zákon o regionálnom rozvoji.
- Asi 50 mld. euro predstavuje investičný dlh na Slovensku.
- Absentuje informačný a monitorovací systém obhospodarovania a stavu pôdy. Z uvedeného dôvodu MPRV SR pripravuje vytvorenie jednotného Informačného a monitorovacieho systému pôda, ktorý navzájom prepojí viacero samostatných informačných a monitorovacích systémov.
- Certifikačný systém „Uhlíková a vodná banka“ – hodnotenie a financovanie ekosystémových služieb pôdy a krajiny – obehové biohospodárstvo – sklbiť dva procesy: potreby ekonomické a sociálne, i udržanie prostredia, aby poskytovalo ekosystémové služby. Reálna, systematická a koordinovaná podpora obnovy štruktúry krajiny (krajinotvorba) musí začať čím skôr.
- MPRV SR vytvára v rámci systému poradenstva a inovácií štyri nové interaktívne nástroje – mapuj, adaptuj, generuj a vráť vodu do krajiny v rámci tematického portálu zameraného na zdravie pôdy a ozdravenie klímy. Do riešenia (regeneratívne poľnohospodárstvo, protierozné a vodozádržné opatrenia, krajinotvorba) budú zapojené desiatky tisíc ha bielych nevyužitých pôd.
- V rámci nového SP SPP 2023-2027 sa umožňuje vyčleniť až do 10% plôch na ornej pôde a TTP (v rámci priamych platieb) na neproduktívne plochy, ktoré budú plniť intenzívne ekosystémové služby. Tieto plochy je vhodné začleniť do monokultúrnej krajiny, ktorá sa tak lepšie rozčlení.
- Cestovná mapa obehového bio-hospodárstva má 7 častí zameraných na bioodpad a biomasu a jej energetické a živinové zhodnotenie, podporu postupného prechodu na organické hnojivá,

Udržiateľné potravinové systémy, zvýšenie vodozádržnej kapacity štruktúr krajiny a pôdy min. o 50m³/ha za 5 rokov.

- Kríza hodnôt. Potrebujeme obnoviť vzťah k pôde, ku krajine, jej kultúrnemu dedičstvu, potrebujeme uznať význam dažďovej vody, potrebujeme rozširovať spoluprácu susediacich nehnuteľností, vlastníkov a užívateľov pozemkov pri zadržiavaní vody v krajine, obnove jej vegetačného krytu a pri ochrane pôdy pred eróziou.
- Najväčším problémom súčasného lesníctva sú kalamity väčšieho rozmeru a prírodné disturbance v dôsledku zhoršujúcej sa klimatickej zmeny, prívaletovej dažde, zmeny distribúcie dažďovej vody, 500 ročné sucho atď. v dôsledku oteplenia ovzdušia – riešením je zvýšiť biodiverzitu pre stabilizáciu krajiny – biodiverzita bohatého systému majú vyššiu rezistenciu a po narušení do prirodzeného chodu majú zlepšenú schopnosť sa vrátiť na pôvodnú úroveň.
- Posilňovanie biodiverzity má synergické účinky so službami regulačnými, zlepšujú a stabilizujú sa toky energie, živín v krajine.
- Za posledných 30 rokov na Slovensku vidiek prestával byť vidiekom, lebo sa radikálne znížila výroba potravín, Slovensko ostalo nesebestačné a závislé na dovoze bežných potravín.
- Treba urýchlene doriešiť vlastníctvo pozemkov, pozemkové úpravy (12-13% obcí po 30 rokoch je veľmi málo) a umožniť mladým ľuďom, aby mohli pracovať a podnikáť v poľnohospodárskej výrobe a aby sa tým aj využili dosiaľ nevyužitú a zabúranú pozemky a pastviny. Aktuálne je vyhlásená výzva na realizáciu podporu spoločných zariadení a opatrení v katastrofách obcí, kde prebehli projekty pozemkových úprav.
- Naši poľnohospodári nedostávajú takú istú podporu, ako je tomu v zahraničí a mladí ľudia odchádzajú pracovať radšej do zahraničia. Na vidieku potrebujeme diverzifikovať zdroje príjmov v poľnohospodárstve, v rámci rozvoja pracovných príležitostí. Veľký priestor je v obehovom bio-hospodárstve, v cestovnom ruchu, v sociálnych službách, ale aj inováciách, udržateľnej doprave.
- Malé farmy majú problémy s predajom svojich produktov a preto sa odporúča pomoc pri budovaní obchodných združení, alebo družstiev, kde by sa spoločne predávali u nás i v zahraničí.

- Naďalej podporovať tradičné zvyky, kultúru, folklór a najmä učiť deti už v základných školách lásku k prírode, ku chovu domácich zvierat i k pestovaniu domácej zeleniny i ovocia.
- Misijné orientovaná výhľadová štúdia je vhodný nástroj na zapájanie aktérov do tvorby verejných politik, je to však veľmi komplexný proces, časovo, finančne, odborné a personálne náročný.
- Komunikácia – načúvať s porozumením a hľadať správnu rovnováhu.
- Nedostatočné zapájanie aktérov – pravidelne, vhodne, zrozumiteľne a kontinuálne – musia mať pocit a aj vidieť, že sú ich názory zohľadnené.
- Absentuje štruktúra, personálne a finančné mechanizmy na podporu zapájania aktérov na vidieku.
- Absencia dostupných dát a dokumentov – bez dát nie je možné tvoriť politiky, ktoré majú priniesť pozitívnu zmenu na vidiek a rozhodnutia nie sú informované a podložené.
- Výkonnosťou pôdohospodárstva patrí SR medzi najslabšie v EÚ napriek značnému rozvojovému potenciálu vidieka, produkčnému potenciálu pôdy a krajiny. Máme značný investičný dlh v potravinárstve a verejnej infraštruktúre. MPRV SR rozvíja koncept výrobnospracovateľských a odbytových združení, ktoré umožnia prehĺbovať spoluprácu prvovýrobcov potravín, poľnohospodárov, obcí ako aj potravinárskych firiem.
- MD SR potvrdilo, že zákon o podpore cestovného ruchu je prínosný a podporuje už viac ako 10 rokov túto oblasť (oblastné a krajské organizácie cestovného ruchu). Potenciál rozvoja cestovného ruchu je však stále ešte väčší. Stále je čo zlepšovať.
- Okrem poľnohospodárskej činnosti sú potrebné aj alternatívne zdroje príjmov.
- V EÚ sú rozvinuté na farmách nasledujúce činnosti:
 - Prebudovávanie neúspešných fariem na penzióny
 - Spracovanie produkcie a predaj z farmy
 - Služby pre iných farmárov
 - Spravovanie tzv. víkendových fariem
 - Služby pre miestne potreby občanov a obce ako doprava, obchod, digitalizácia, energetika a technické služby, kompostovanie a podobne
 - Prevádzkovanie tradičných vinární a chát
 - Poľovníctvo, jazdecko

- Lesníctvo a spracovanie dreva
- Všeobecne cestovný ruch, konkrétne agroturizmus v rôznych podobách predstavuje až tretinu príjmov pre farmy, spájanie tradícií s agroturistikou.
- Obnoviteľné zdroje energie ako bioenergie, metanizácia (premena organickej hmoty do bioplynu), veterné turbíny a solárne panely. Vo Francúzsku takmer štvrtina obnoviteľnej energie pochádza z fariem. Prenájom farmy na solárne panely prináša 30x vyšší príjem ako poľnohospodárstvo (pozor však na obmedzovanie využívania pôdy na produkciu potravín; potrebná je aj ochrana pôdy pred zábermi pôdy na výstavbu). V Nemecku až 47% obnoviteľnej energie pochádza z fariem. Každá druhá farma má viacero činností, pričom polovica má obnoviteľné energie. V Dánsku sa viac ako 25% plynu vyrába z bioodpadu (biometán), u nás ani nie promile.
- Špecifické služby, napr. v Poľsku prenájom plov fariem na reklamné účely tzv. plachtovými reklamami.
- Agroturizmus, napr. v Rakúsku vinárne a horské chaty prinášajú 9x viac príjmov z cestovného ruchu ako z produkcie potravín.
- V SR sme na dobrej ceste zjednotiť sa na báze vedeckej prognózy, na koncepcii agrárnej a vidieckej politiky, zabezpečujúcej národnostátne záujmy SR a tieto zafixovať do ústavného zákona.

MPRV SR, ZMOS a Vidiecky parlament ďakujú všetkým účastníkom konferencie, zástupcom rezortov (MD SR, MIRRI SR, MPRV SR, ÚV SR, Ministerstvo pri miestni rozvoj ČR) aj ďalším prednášateľom za aktívnu účasť.

Technickej univerzite Zvolen ďakujeme za spoluprácu a vytvorenie vynikajúcich podmienok na konferenciu.

Organizátori konferencie plánujú v pokračovaní tejto formy dialógu. Konferencia by sa mohla organizovať zatiaľ na pravidelnej báze v rôznych regiónoch Slovenska, pričom každé podujatie by mohlo byť špecificky zamerané na vybrané témy.

Projekt YAFNW v Katalánsku

Projekt Youth Action for Nature and Well-Being (Mládežnícka akcia pre prírodu a duševnú pohodu) hostil svoje posledné podujatie, zo série štyroch medzinárodných tréningov pre mládež, tentokrát v Katalánsku, v týždni od 20. februára.

OZ VIPA SK sa spojilo s 5 ďalšími európskymi organizáciami, aby vyskúšali inovatívne akčné metódy environmentálnej výchovy so zameraním na pohodu. Týždenný tréning v Katalánsku bol financovaný z programu Erasmus+, čo mladým ľuďom umožnilo rozvinúť prístup systémového myslenia ku klimatickým opatreniam, aby sa zapojili do procesov spoluprotvorby.

Za naše združenie sa zúčastnilo 8 aktívnych mladých ľudí zo slovenského vidieka, ktorí majú ambíciu meniť svoje okolie k lepšiemu.

Našími partnermi v projekte sú: **GaiaEducation** z Veľkej Británie, **Youth4smile** z Lotyšska, **ResilienceEarth** zo Španielska, **EcoUnesco** z Írska a **EcowellnessConsulting Ltd** tiež z Írska.

Spoločne navrhujeme sadu nástrojov pre mládežníckych ekoaktivistov, ktorá bude dokončená v lete.

Čo o projekte povedali naši účastníci?

Sára Hana Slaninová „Dňa 19.2. 2023 v čase skorých ranných hodín sa začala naša cesta do hosťujúcej krajiny, kde sa uskutočnil posledný mládežnícky tréning pre prírodu a psychickú pohodu. Tou krajinou bolo Španielsko, časť Katalánsko. Onedlho sme pristáli na pôde podstatne teplejšej Barcelony, kde sme mali celé poobedie priestor na preskúmanie tejto katalánskej metropoly. Po náročnom cestovnom dni sme prišli na naše ubytovanie, priam z rozprávky, kde nás už s otvorenou náručou vítali naši španielski hostitelia.

Náš prvý deň s názvom „Sebaumiestnenie, spojenie a duševná pohoda“ sa začal typickým zoznamovaním účastníkov, oboznámením sa s prostredím a zodpovedaním otázky prečo sme vlastne tu. Nesmeli chýbať ani rôzne aktivity ako napríklad „sieť života“ alebo sadenie stromu. Tieto aktivity mali za

úlohu vyvolať v nás chuť zamyslieť sa nad svojimi životmi a uvedomiť si, prečo tu vlastne som a čo tu robím. Ako už na Erasmoch býva zvykom nemohol chýbať známy, obľúbený medzinárodný večer. Tu sme mali možnosť ochutnať sladkosti, slanosti a iné pochutiny z našich partnerských krajín.

Druhý deň sa niesol v názve „Kolektívna diagnóza a strategické rozvíjanie“. Tento deň sme začali prechádzkou do mestečka neďaleko, avšak veľmi netradične. Išli sme totiž poslepiacky a za sebou sme mali len vodcu, ktorý nás viedol kúskom cesty. Neskôr sme sa naučili niečo o systémovom myslení a ako veľmi sú všetky veci úzko poprepájané. Keď sme dorazili na miesto, čakala nás tam pani, ktorá zaviedla komunálny kompost pre celé mesto. Nikdy som si nemyslela koľko veľa môže človek dokázať, keď naozaj chce a vôbec na to nepotrebuje veľa prostriedkov.

Tretí deň sme zavítali do mesta Olot, kde sme strávili takmer celý deň v priestoroch kancelárie hosťujúcej organizácie Resilience Earth. V tento deň sme sa naučili o veľmi širokých možnostiach, ktoré ako Európania máme a do hĺbky sme rozobrali schému tzv. ľadovca, ktorý ponúka riešenie na riešenie problémov a ako prísť na ten najdôležitejší koreň celého problému. Zavítali sme opäť aj do terénu, kde sme sa dozvedeli niečo o lokálnych startupoch a mohli si pozrieť príklady dobrej praxe.

Štvrtok sa niesol v atmosfére oddychu a tak sme mali možnosť sa okúpať v prírodnom jazierku, zahrať basketbal, volejbal a načerpať sily na ďalšie aktivity. No to nám dlho nevydržalo a tak sme už onedlho počúvali prednášku o vode s veľmi inšpiratívnu hostkou až z Kolumbie. Večer sme mali za úlohu zoskupiť sa do národných skupín a spoločne vypracovať systematický projekt, v ktorom sme mali použiť aj praktiky, ktoré sme sa už naučili.

Posledný piatok sme venovali, najmä ukončovaniu samotného projektu a práci na výstupoch,

Prírodné kúpalisko v areáli Mas Franch

čo predstavovalo nasadenie si kritických okuliarov a poriadne zhodnotiť, čo by sa dalo ešte zlepšiť a čo naopak bolo dobré a páčilo sa nám. Nakoniec nemohla chýbať španielska Fiesta v podobe goodbye party a užitie si posledných spoločných chvíľ.

V sobotu ráno sme už opäť smerovali na letisko a domov. ☺

Tento projekt hodnotím veľmi pozitívne a prínosne. Týždeň strávený v prítomnosti s rovnakými záujmami a zároveň odlišnými skúsenosťami a pozadiami ľudí mi priniesol veľa nových poznatkov, skúseností a aj nových kamarátstiev. Naučila som sa ako riešiť problémy komplexne a ako sa pozrieť na seba ako ľudskú bytosť. Som veľmi vďačná za túto príležitosť a bola to veľmi dobrá forma prínosného vzdelávania.

Simon Bahno „Cestuj, spoznávaj a uč sa! Asi takto znie motto, ktorým sa chcem v mojom živote uberať a práve výmenné programy ako Erasmus + mi pomáhajú s naplnením mojich cieľov.

Počas pobytu som mal príležitosť spoznať mnoho mladých ľudí, z rôznych krajín, s odlišnými tradíciami a zvykmi, ale práve spoznávaním nových ľudí a ich kultúry si dokážeme vytvoriť obraz o krajinách, z ktorých pochádzajú a taktiež uvedomiť si naše rozdielne pohľady na určité problémy a ich riešenia. Avšak, aj napriek tomu, že pochádzame z rôznych krajín a napriek iným zvykom, bolo príjemné vidieť ako máme zároveň aj veľa spoločného a vzdialenosť ktorá je medzi našimi domovmi sa stráca keď sme spolu.

Preberané témy sú z môjho pohľadu veľmi zaujímavé a taktiež je dôležité sa o nich rozprá-

Aktivita ICEBERG v Rock room Mas Franch

vať – najmä medzi nami – mladými. Rozhovory, ktoré viedli s nami naši „mentori“ boli pre mňa prínosné a obohacujúce. Ponúkli nám priestor a príležitosť porozmýšľať nad problémami, ktorým čelíme nielen ako spoločnosť ale aj ako jednotlivci. Spoločne sme sa zamýšľali a snažili pochopiť podstatu týchto problémov a nájsť riešenia. Pracovať so skupinou ľudí, rešpektovať ich názory a nájsť kompromis je skvelá vlastnosť, ktorú budeme v našich životoch potrebovať.

Ak by som mal zhrnúť čo bolo pre mňa najväčší prínos počas môjho pobytu, tak sú to určite nové priateľstvá, ale taktiež aj uvedomenie si, že môj pohľad na veci nie je vždy ten najlepší, a že aj druhí ľudia nám dokážu ponúknuť množstvo vedomostí a skúseností a vždy je priestor na rozvíjanie seba aj svojho okolia. Stačí len chcieť, a zažiť to na vlastnej koži!

Daniel ➤ Projekt bol pre mňa nezabudnuteľným zážitkom, ktorý mi pomohol objaviť nové možnosti.

Podčas projektu sme mali prednášky od odborníkov a zaujatých ľudí na toto tému, ktorí nám vysvetlili, ako sa príroda môže podieľať na zlepšení nášho duševného zdravia. Mali sme tiež príležitosť prezentovať svoje názory a skúsenosti s touto témou a diskutovať o tom, ako by sme mohli propagovať túto tému vo svojich vlastných krajinách.

Mávali sme dni plné aktivít v prírode, ako napríklad prechádzky, turistika, atď. Tieto aktivity nám umožnili stráviť viac času v prírode a využiť jej pozitívne účinky na naše duševné zdravie. Tiež sme navštívili lokálne eko obchody, kompostéry a komunity pro green mysliacich ľudí, od ktorých sme sa dozvedeli viac o tom, ako sa môžeme spojiť s prírodou aj v meste.

Pre mňa osobne bol projekt Erasmus veľmi prospešný. Zistil som, že strávenie času v prírode mi pomáha zmierniť stres a zlepšiť náladu. Tiež som sa veľa naučil o tom, ako môžem propagovať túto tému vo svojom vlastnom prostredí a ako môžem pomôcť iným zlepšiť svoje duševné zdravie.

Anna Chovanová ➤ Strávený týždeň v Španielsku mi zmenil pohľad na svet. V dobrom slova zmysle. Nemala som od toho žiadne očakávania a už vôbec by som nepovedala, že to môže takto dobre dopadnúť. Skúsenosť s well-being a nature by som odporúčala každému človeku. Prostredie v Mas Franch bolo nádherné a pomohlo nám to viac sa spojiť s prírodou, keďže sme boli tak trochu odtrhnutí od sveta, ale pritom spojení s veľkou časťou Európy. Už hneď na prvej aktivite sme sa všetky štyri krajiny nasmiáli a lepšie sa spoznali. Naviazali sme nové priateľstvá a verím, že ak sa niekedy v budúcnosti znova stretneme, bude to ako so starými známymi. Aktivít bolo veľa a hlavne deň mal záračne viacej hodín ako v reálnom živote. Naučili sme sa ako spomaliť, že nie všetko je také náročné, ako sa na prvý pohľad zdá.

Aktivita ľadovca mala veľkú pointu a možno niektorí z nás vrátane mňa ju na prvýkrát ani nepochopili, ale ísť hlbšie a dozvedieť sa viacej, ako lepšie riešiť problémy, ako pracovať a čo je dôležité bolo veľmi poučné.

Nič nebolo hrané a ani násilu. Všetkých nás niečo spájalo a to bolo na tom to krásne. Množstvo aktivít bolo prepájaných s mentálnym a duchovným zdravím. Veľmi sa mi páčilo, ako nám rozprávali o komunitách, že aj takýmto krásnym životom so spoločnosťou sa dá žiť, ak sa viacerí spoja a vytvorí niečo dokonalé. Nikto si nezávidí, ale radšej podporí lokálny podnik alebo si pomôže, ako by mal cestovať väčšiu vzdialenosť len preto, aby urobil naschvál svojmu blížnemu. A to sa len tak nevidí. Recyklovať a pomáhať prírode je v tejto dobe tak-

tiež veľmi dôležité a preto je nesmierne nutné, aby sa o tom viacej učilo a rozprávalo.

Ďakujem za príležitosť participovať v takomto peknom projekte a za nové skúsenosti. Veľa som si odtiaľ odniesla a s takou energiou, ako som načerpala tam, chcem ešte dlho žiť.

Alexander Chrobák ➤ Aktivita boli príjemné, boli sme stále vonku, mali sme aktivity

..... spojené s prírodou a wellbeing a všetko čo sme robili v prírode, či už to boli prechádzky, alebo sadenie stromov sa mi veľmi páčilo a rozhodne by som to odporučil aj pri ďalších projektoch. Sadenie stromu bola asi najlepšia aktivita, aj sme sa zapotili aj sme sa zabavili, hlavne sme sa zamysleli nad našim vnútróm a spravili sme určitú sebareflexiu na naše zmýšľanie. Ako druhú najlepšiu aktivitu, ktorá vo mne zarezovala by som spomenul meditáciu a hľadanie nášho miesta v prírode a to ako sme tam zobrali potom aj nášho kamaráta, bola to určite zaujímavá aktivita a rozhodne som sa započúval do spevu vtákov a cítil prírodu okolo seba. Na druhú stranu, aktivita ktorú som až tak veľmi nepochopil, ktorá ma ne bavila, bola aktivita s ľadovcom... Nakoniec by som povedal, že sa mi projekt páčil, bol výborne zorganizovaný a inštruktori boli priateľskí a jedlo bolo výborné. Rozhodne by som si to zopakoval keby som mal možnosť, bola to výborná skúsenosť.

Adrián Kopecký ➤ V Španielsku som stretol mnoho inšpiratívnych ľudí, s ktorými som si

..... vymieňal názory na rôzne témy a poznával ich životné príbehy. Vďaka tejto skúsenosti som si uvedomil, aké je dôležité otvoriť sa novým ľuďom a kultúram a že v každom z nás sa skrýva mnoho hodnotných skúseností a názorov.

Jedným z najväčších prínosov pre mňa bola možnosť spojiť sa viac s prírodou a vychutnať si jej krásy. Môj pobyt v Španielsku mi umožnil objaviť nové miesta a prírodné scenérie, motivovalo ma to tráviť viac času v prírode aj po návrate domov. Bolo to pre mňa veľké obohatenie a inšpirácia. ... tiež som rozmýšľal o svojom osobnostnom raste. Cítil som sa slobodnejší a otvorenejší a uvedomil som si, že som schopný prekonať svoje obmedzenia. Táto skúsenosť mi pomohla prijať nové výzvy a nebojáčne sa púšťať do nových vecí.

Vďaka Erasmus+ projektom som sa tiež dozvedel o ďalších možnostiach, ktoré mi môžu pomôcť rásť a rozvíjať sa. Rozprávali sme sa o aktivizme, udržateľnosti a rôznych projektových príležitostiach, ktorých by som sa mohol zúčastniť v budúcnosti. Bolo to pre mňa veľké povzbudenie a motivácia na ďalšie aktivity. Okrem toho sme sa tiež zameriavali na spoznávanie kultúry Španielska, Lotyšska a Írska. Bolo to pre mňa veľmi zaujímavé a poučné, pretože som sa dozvedel mnoho nových vecí o kultúre a histórii týchto krajín.

Zita Neuráthová ➤ Pred odletom do Barcelony som si bola veľmi neistá, či to bolo dobré rozhodnutie, keďže som v maturitnom ročníku, no to som ešte nevedela, ako mi môže jeden týždeň zmeniť vnímanie na svet.

Už hneď v prvý deň som cítila neskutočnú atmosféru z hlavného mesta. Pobežali sme všetko od Býčej Arény až po Sagradu Famíliu. Veľmi sa mi páčil Park Ciutadella v centre, kde ľudia mali rozložené deky, zrovna tancovali, spievali alebo meditovali.

Mas Franch ma milo prekvapil. Najsilnejší zážitok pre mňa, bolo sadenie stromu a následne prepájanie aktivít s našim duchovným zdravím. Za veľmi dôležité považujem aj výlety do neďalekej dedinky a Olotu, kde sme sa mohli viac naučiť o recyklácii a aké výhody pre nás a hlavne pre našu planétu má kompostovanie. Taktiež, vegánska strava mohla mnohým zmeniť pohľad na stravovanie a byť ohľadupľnejší na životné prostredie.

Mojou najneobľúbenejšou aktivitou bolo lúčenie. Ani som si nemyslela, že za tak krátky čas viem načerpať toľko energie, inšpirácie či už od našich koordinátorov alebo od ostatných účastníkov, naviazať nové priateľstvá a naučiť sa ako byť viac ohľadupľný na svet.

V neposlednom rade sa chcem veľmi poďakovať Monike a našej organizácii za umožnenie zúčastniť sa tohto projektu, bolo to až príliš super.

Erasmus+

Projekt WOBIS

KA220-ADU-cooperation partnerships in adult education

Agreement number 2021-1-SK01-KA220-ADU-000033397

Posilnenie vidieckých ženských združení ako šanca pre rast podnikania žien

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

V dnešnej dobe môžeme vidieť že sa kladie čoraz viac pozornosti na problémy vidieckych žien, zdôrazňuje sa ich úloha a význam vo vidieckych oblastiach prostredníctvom rôznych aktivít a aj preto „Hlavnou úlohou nášho projektu je navrhnuť ženám vo vidieckych oblastiach celý rad aktivít zameraných na zvýšenie ich mäkkých zručností, teda zlepšiť zručnosti a kompetencie členiek vidieckych združení žien, prostredníctvom realizácie interaktívneho kurzu zodpovedajúceho vzdelávacím potrebám cieľovej skupiny projektu, ale aj poradkýň pracujúcich na vidieku, miestnych podnikateľov, organizácií a združení pracujúcich pre rozvoj žien vo vidieckych oblastiach.

Kľúčovým výsledkom projektu WOBIS je vytvorenie špecializovaného obsahu školenia s fázou hlbokého testovania na dosiahnutie najvyššej kvality. Obsah školenia, bude pokrývať potreby cieľovej skupiny a bude pripravený v spôsobe, ktorý umožní implementovať priamo spracovaný materiál do virtuálneho (e-learningového) prostredia.

Prvý tematický blok školení súvisí s osobnostným rozvojom žien

- Modul 1: Sebaúcta
- Modul 2: Interpersonálna komunikácia
- Modul 3: Asertivita a vyjadrovanie svojich potrieb a zvládanie stresu a iných emócií
- Modul 4: Organizácia vlastného času a plánovanie do budúcnosti ako aj kreatívne a samostatné myslenie a riešenie problémov

Druhý tematický blok sa týka žien v spoločnom živote.

- Modul 1: Podnikanie vo vidieckych oblastiach – súčasné výzvy
- Modul 2: Zdroje získavania a financovania investícií vo vidieckych oblastiach (finančné plánovanie a finančná analýza)
- Modul 3: Kreatívny podnikateľ (moderné nástroje propagácie, kreatívne riešenie problémov a inovatívny prvok budovania pozície v spoločnosti)
- Modul 4: Budovanie vzťahov

FB stránka WOBIS
Web stránka: www.wobis2022.eu

WOBIS

www.wobis2022.eu

Aktivity Europe Direct Banskobystrický región v prvom štvrťroku

Koncom januára sme rozbehli sériu prednášok o dezinformáciách na školách v našom regióne.

O dštartovali sme v pondelok 30.1. so žiakmi 8. a 9. ročníka na základnej škole v obci Trnavá Hora a pripravili sme si pre nich prezentáciu o Európskej únii, jej fungovaní a diskutovali sme o jej výhodách pre nás Slovákov. 28. januára sme si pripomínali Európsky deň ochrany osobných údajov a tak sme žiakom priblížili aj túto tému. Na záver sme si zahrali Kahoot kvíz a víťazi dostali malé odmeny.

Prednáška v ZŠ Trnavá Hora

V pondelok 6.2.2023 sme zrealizovali sériu prednášok na školách v Novej Bani. Začali sme na ZŠ J. Zemana, kde sme postupne najprv s ôsmakmi neskôr s deviatkami diskutovali na tému „Odhal a poraz falošné správy“. Po interaktívnej prednáške žiaci dostali do rúk texty, kde si mali všimnúť typické znaky dezinformačných správ. Spoločnými silami sa im to nakoniec aj podarilo odhaliť. Pokračovali sme na Gymnázium Františka Švantnera, kde sme druhákov povzbudili na účasti v súťaži Mladý Európan, ktorá čoskoro bude vyhlásená pre študentov

Prednáška na gymnáziu v Novej Bani

stredných škôl na celom Slovensku. Veríme, že sa medzi nimi nájde tím, s ktorým sa uvidíme na regionálnom kole.

Spolu si naši prednášky v Novej Bani vypočulo vyše 110 žiakov.

V pondelok 13.2.2023 sme s našou interaktívnou prednáškou o EÚ a dezinformáciách zavítali na ZŠ Senohrad. Počas dvoch hodín sme s ôsmakmi a deviatkami diskutovali o ich skúsenostiach so spracovávaním rôznych informácií, s ktorými sa stretávajú. Na záver prvej časti, ktorá bola o všeobecných informáciách EÚ, sme si zahrali Kahoot kvíz a najúspešnejší žiaci dostali malé odmeny. Druhú časť sme ukončili analýzou článku v skupinách, kde si žiaci prakticky odskúšali ako dešifrovať znaky dezinformačných kanálov.

V poobedňajších hodinách sme pokračovali s učiteľmi, ktorí mali záujem o najpopulárnejší program EÚ, ktorým je Erasmus+. Zároveň sme im predstavili vzdelávací kútik EÚ (<https://learning-cor>

Workshop s učiteľmi v Senohrade

ner.learning.europa.eu/index_sk), ktorý ponúka kopec užitočných materiálov na prácu na hodinách. Tiež sme im dali do pozornosti stránku euromýty (https://slovakia.representation.ec.europa.eu/.../euromyty_sk), ktorá objasňuje dezinformačné články šíriace sa internetom.

Ďakujeme za spoluprácu navštíveným školám v Senohrade, Trnavej hore a Novej Bani.

Návšteva senioriek v Krupine

Okrem návštevy škôl naša práca zahŕňa aj besedy s občanmi všetkých vekových kategórií.

V stredu 18.1. sme zavítali medzi krupinské dôchodkyne, bývalé pani učiteľky a okrem všeobecných informácií o fungovaní EÚ sme s nimi diskutovali aj o ochrane osobných údajov, keďže 28. januára si pripomíname Deň ochrany osobných

údajov. Jeho cieľom je zvýšiť povedomie o tom, ako sa údaje zhromažďujú a spracúvajú a pomôcť tak občanom pri ochrane ich súkromia.

10.2.2023 sme boli súčasťou Klubu mladých farmárov, ktorý zorganizoval ASYF – Združenie mladých farmárov v spolupráci s Inštitútom znalostného pôdohospodárstva a inovácií IZPI a s našim OZ VIPA SK v Sojka rezort Malatíny. Naši členovia sa aktívne zapájali do programu prezentovaním svojich skúseností v oblasti podpory mladých ľudí žijúcich na vidieku a náš čestný člen Karol Herian, odborník v spracovaní syrov, predstavil svoju knihu Výroba syrov a podelil sa so svojou expertízou s prítomnými.

ASYF konferencia

10.3. sme sa so svojim informačným stánkom a prednáškou „Čo robí EÚ pre ženy“ boli súčasťou otvorenia výstavy Vandrovalo vajce 2023, ktorú tento rok hostí obec Bzince pod Javorinou. Slávnostnému otvoreniu výstavy predchádzala konferencia Vidiek ženám.

ING. KAROL HERIAN C.S.C.

Bez zainteresovanosti mladých ľudí do pôdohospodárstva nedokážeme zabezpečiť dostatok vlastných potravín

V poslednom období prežívame i na Slovensku náročné obdobie a krízové stavy spôsobené pandemiou, z obáv z vojnového konfliktu u našich susedov, politickou nestabilitou a aj ekonomickou krízou. Situáciu zhoršuje zvyšovanie cien potravín i služieb, prílev migrantov, neustály úpadok poľnohospodárstva, najmä pokles živočíšnej výroby, atď. Slovensko,

ktoré bolo v minulosti vždy sebestačné vo výrobe základných potravín ostalo závislé na dovoze takmer 70 % potravín a stalo sa najmä montážnou halou, ktorá môže kedykoľvek obmedziť výrobu z rôznych dôvodov a o prácu prídu tisíce pracovníkov. Mladí ľudia tu strácajú istotu a mnohí odchádzajú do zahraničia za vyššími zárobkami. Aj u nás potom pociťujeme nedostatok pracovníkov najmä vo výrobných odvetviach a najmä v poľnohospodárstve. Sme svedkami, že z dôvodu nedostatku pracovníkov najmä v živočíšnej výrobe sa likvidujú mnohé farmy i salaše. Je to tak napriek tomu, že žijeme v dobrých klimatických podmienkach, že máme tisíce hektárov nevyužitých lúk i pasienkov a pritom naši predkovia žili a pracovali najmä v poľnohospodárstve. Úpadok výroby a spotreby vlastných potravín a dovoz častokrát i menej kvalitných potravín má negatívny dopad i na naše zdravie.

Za roky po našej nežnej revolúcie sme podcenili prácu v poľnohospodárstve a napriek mnohým vynikajúcim úspechom sa podstatne znížila výroba vlastných živočíšnych i rastlinných produktov, nastal podstatný úbytok pracovníkov a mladí ľudia stratili vzťah k pôde a zamerali sa na lepšie platené profície. Takýto stav je potrebné urýchlene riešiť a zmeniť tak, aby sme dali mladým ľuďom nádej na lepšiu budúcnosť, aby sme oživilí náš vidiek a aby sme boli čo najviac sebestační vo výrobe potravín a pritom si chránili i svoje životné prostredie.

Celosvetový trend zvlášť v súčasnom náročnom období jednoznačne poukazuje na potrebu zabezpečenia dostatku vlastnej výroby potravín a tak byť čo najviac sebestační. Pri neustálom náraste počtu

ľudí vo svete i prílevu migrantov a pri neustálom zvyšovaní cien energie i všetkých tovarov, práve potraviny sa stali tou najdôležitejšou strategickou surovinou. Mnohé krajiny už robia rúzne opatrenia na zabezpečenie dostatku vlastných potravín a potravinovej sebestačnosti. Všetky potraviny sú najdôležitejšou potrebou pre existenciu ľudí, pričom ich výroba úzko súvisí so životným prostredím a aj so zamestnanosťou ľudí. Z týchto dôvodov si vyspelé krajiny práve výrobu potravín, najmä jej prvovýrobu, podstatne viac cenia ako je tomu u nás. U nás je práca v poľnohospodárstve dosť podceňovaná a aj nízko hodnotená.

Hoci sa po rôznych spoločenských výzvach začali robiť ekonomické opatrenia na podporu poľnohospodárstva, bez získania mladých ľudí pre prácu v poľnohospodárstve sa nedajú dosiahnuť žiadne úspechy. Na zlepšenie súčasného nepriaznivého

stavu vo výrobe potravín je potrebné doriešiť celú radu naliehavých opatrení v súčinnosti ministerstiev pôdohospodárstva a aj školstva. Na začiatok treba sa zamyslieť a začať s výchovou mládeže a získať ju pre prácu v pôdohospodárstve. Avšak bez zainteresovanosti mladých ľudí pre prácu v poľnohospodárstve ťažko dokážeme zabezpečiť dostatočnú výrobu potravín a s tým súvisiace problémy v životnom prostredí, v rozvoji vidieka a najmä v zabezpečení zdravej výživy.

Už viaceré organizácie a aj Vidiecky parlament dávali príslušným riadiacim orgánom mnohé podnety na riešenie, doposiaľ sa však toho veľa pre získanie mládeže pre prácu v poľnohospodárstve veľa neurobilo. Žiaľ, záujem o poľnohospodárstvo upadol, žiaci radšej sa venujú výpočtovej technike a nie manuálnym remeslám. Mnohí starší si ešte pamätáme, že v minulosti deti už v základnej škole mali tzv. poľnohospodárske práce, kde sa žiaci venovali pestovaniu zeleniny, ovocia i chovu zvieratiek. Deti sa učili na školských záhradkách mať vzťah k prírode a mali radosť, ak si niečo dopestovali. Veľký problém je aj s odborným školstvom. Učňovské školy poľnohospodárske, alebo aj potravinárske prakticky už nemáme, hoci v minulosti títo žiaci pracovali aj vo výrobe a dokázali po vyučení aktívne pracovať v odbore. Stredné a vysoké školy sa akosi vzdialili od potrieb praxe a ich absolventi, nakoľko nemajú veľké praktické návyky a ani skúsenosti, veľmi ťažko sa vedia uchýtiť v odbornej práci v pôdohospodárskom, ale i v potravinárskom rezorte.

V minulosti študenti mali na školách podstatne viac požadovanej praxe vo výrobe a absolventi škôl sa potom ľahšie dokázali účinne uchýtiť v najmä v závodoch na spracovanie potravín, ale aj na farmách. Tento problém sa aj v súčasnosti v zahraničí rieši tak, že študenti na stredných, alebo aj vysokých školách majú pri škole aj vlastné výrobné zariadenia alebo závod, kde povinne jeden deň v týždni počas celého štúdia aj aktívne pracujú. Poznajú tak dokonale všetky kvalitatívne i technologické problémy a po skončení školy sú pripravení zastávať prácu odborných pracovníkov, alebo majstrov. U nás zatiaľ študenti na školách nemajú dostatočné pracovné návyky a nemajú ani dobre vybavené technologické zariadenia, alebo prevádzky. Veľkým problémom je aj to, že rodičia už nechcú, aby ich deti pracovali vo výrobné sfére, alebo v poľnohospodárstve. Odporúčajú svojim deťom

študijné odbory ako manažérstvo, výpočtovú techniku, agroturistiku a pod., hoci nám chýbajú v praxi dobre vyškolení agronómi, zootecnici a potravinári. Pravdou však je aj to, že v súčasnosti najmä výrobné závody už nemajú záujem pre umožnenie výrobnéj praxe pre študentov, hoci by ich neskôr aj potrebovali. Školy zas nemajú pre praktickú výučbu finančné zdroje a tak sa naši absolventi nedokážu u nás v praxi primerane uchýtiť. Tak nám najmä šikovní mladí absolventi radšej idú pracovať do zahraničia a nám v praxi veľmi chýbajú.

Hoci všetci dobre poznáme spomínané problémy, s oživením poľnohospodárskej výroby a zainteresovanosťou mladých ľudí pre rozvoj a oživenie poľnohospodárstva i výroby dostatočného množstva potravín, akosi nám chýba odvaha podniknúť účinné opatrenia naprieč všetkým politickým stranám. Nevieť dokedy budeme čakať a naďalej budeme strácať krok s vyspelými krajinami. Kedy konečne aj u nás začne sa uplatňovať „zdravý sedliacky rozum“ a nie len papierové sľuby? Tých problémov na riešenie je strašne veľa, no nemôžeme čakať pokým ozaj „nepadneme na dno“, ale je potrebné, aby na každom pracovisku sme začali sa viac zaujímať o aktuálne riešenia, ktoré nie vždy vyžadujú iba peniaze, ale najmä opravdivý záujem pozitívne pomôcť.

Napríklad v oblasti získavania mladých ľudí do práce v poľnohospodárstve a pri zabezpečovaní výroby potravín by sa mohli uplatniť nasledovné opatrenia:

- ▶ Zaviesť do základných škôl predmety o výrobe poľnohospodárskych produktov pre výrobu potravín, o ochrane životného prostredia, o zdravej výžive a pod.
- ▶ Vytvoriť na školách priestor na poľnohospodársku výrobu i technologické laboratória.
- ▶ Uprednostniť a podporiť študentov v oblasti poľnohospodárstva a spracovania potravín pred študijnými odborními, o ktoré prax nemá veľký záujem, (Pomoc pre študentov by mohol byť napr. náborový príspevok, príspevok na internátny pobyt, zľavnené náklady na stravu a pod. Tie študijné odbory, ktoré pre spoločnosť nie sú dôležité a rodičia ich požadujú, tak by si na to mali aj prispievať.)
- ▶ Zainteresovať Poľnohospodársku a potravinársku komoru ako aj jednotlivé zväzy na spoluúčasť pri zabezpečovaní odbornej praxe na svojich farmách, alebo závodoch,

- ▶ Obnoviť odborné špecializované školy pre vybrané odbory ako napr. ovčiarska škola, školy pre živočišnú výrobu, pestovateľské školy ovocia, a pod., ktoré by riadili jednotlivé zväzy.
- ▶ Zaviazat výrobné a spracovateľské podniky aby mali užšie spolupracovali s odborným školstvom a dávať si požiadavky na odbornosť budúcich absolventov.
- ▶ Podstatne zvýšiť propagáciu o spoločenskom prínose poľnohospodárstva a zdôrazniť jeho prínos pre výživu, zamestnanosť a aj zdravie ľudí.

Tých problémov na oživenie nášho poľnohospodárstva a pri zabezpečovaní vlastnej sebestačnosti je veľká kopa. No na zabezpečenie dostatočného počtu kvalifikovaných pracovníkov do prvovýroby i spracovateľského priemyslu je potrebná dlhšia doba. Preto ozaj treba začať čo najskôr robiť účin-

né opatrenia i pri zabezpečovaní kvalifikovaných pracovníkov a to aj ich zainteresovanosťou už v základných školách. Nemalo by sa stať, aby mladí ľudia nemali záujem pracovať v poľnohospodárstve a aby potom absolventi odborných škôl nemali záujem pracovať v prvovýrobe i pri spracovaní potravín. Máme napr. už mnohé dobre vybavené farmárske prevádzky i mliekare, no nevieme tam získať mladých odborných pracovníkov a potom práčne sa zháňajú pracovníci aj bez odborného vzdelania.

Pre ďalší rozvoj nášho poľnohospodárstva a na zabezpečenie potravinovej sebestačnosti je ozaj potrebný dostatok zainteresovaných, najmä mladých odborných pracovníkov. Máme na to dosť príkladov zo zahraničia a musíme veriť, že i my dokážeme držať krok s vyspelým zahraničím i v oblasti zabezpečenia dostatočného množstva základných potravín pre našich ľudí.

Prvý workshop „Sieťovanie pre podporu salašníctva na Slovensku“ v rámci projektu TRANSFARM

Stretnutie otvorila doc. Ing. Martina Slámová, PhD., Technická univerzita vo Zvolene. Vysvetlila potrebu sieťovania. Workshop pripravili na základe diskusie s ľuďmi z praxe – salašníckmi, podnikateľmi v salašníctve, výstupy z projektu sú plánované na máj 2024.

Účastníci workshopu

Boli odprezentované zaujímavé témy:

Pohľad od košiaru z prvej línie, Človek a divočina, Karpaty inšpirujú a spájajú, Späť na košiar – diskusia, spätné väzby, prieniky a problémy, možnosti pomoci a podpory ovčiarom a spolupráce medzi zainteresovanými.

TRANSFARM web: <https://transfarm-erasmus.eu/sk>

Participatívne fórum k novým pravidlám zapájania verejnosti do tvorby verejných politík

Dňa 8.3.2023 sme sa zúčastnili v Bratislave Participatívneho fóra k novým pravidlám zapájania verejnosti do tvorby verejných politík

Fórum otvoril splnomocnenec vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti, pán Filip Vagač.

Cieľom participatívneho fóra je spoločne pracovať na príprave novej verzie dokumentu: Pravidlá zapájania verejnosti do tvorby verejných politík.

Základné ciele návrhu:

- ▶ Definovať a vysvetliť základné pojmy týkajúce sa účasti verejnosti na tvorbe verejných politík a odôvodniť význam účasti verejnosti na ich tvorbe.
- ▶ Vysvetliť možnosti/spôsoby/formáty účasti verejnosti na tvorbe verejných politík.
- ▶ Formulovať víziu ideálneho stavu procesov tvorby verejných politík s účasťou verejnosti, definovať kritériá kvality procesov tvorby verejných politík a stanoviť princípy, na ktorých základe by mali procesy tvorby verejných politík s účasťou verejnosti prebiehať.

Pravidlá zapájania verejnosti z roku 2014 sú pre praktické využitie v súčasnosti neaktuálne a nereflektujú nové poznatky ohľadom účasti verejnosti na tvorbe verejných politík. Paradigma vnímania účasti verejnosti na tvorbe materiálov sa od roku 2014 zmenila smerom od iniciatív občianskeho sektora na riadený a uvedomelý proces zo strany ústredných orgánov štátnej správy.

Proces tvorby návrhu bude prebiehať v šiestich hlavných krokoch pred predložením návrhu do medzirezortného pripomienkového konania:

1. Príprava a pripomienkovanie návrhu štruktúry materiálu vypracovaného autorským tímom ÚSV ROS. Autorský tím je zložený zo zástupcov Komory verejnej správy pri Rade vlády SR pre MNO, Komory MNO pri rade vlády SR pre MNO a podnikateľského a akademického sektora.

2. Tvorba obsahu materiálu autorským tímom ÚSV ROS – (február 2023 – marec 2023)

3. Participatívne fórum k vybraným kapitolám obsahu materiálu – stretnutie so zástupcami občianskej spoločnosti na základe výzvy (8.3.2023)

4. Zapracovanie pripomienok a návrhov z participatívneho fóra a finalizácia návrhu autorským tímom ÚSV ROS – (február 2023 – apríl 2023)

5. Diskusia o finálnom materiáli v širšom autorskom tíme (máj 2023)

6. Prezentácia hotového materiálu na verejných podujatiach ÚSV ROS (jún – august 2023)

Verejnosť bude o jednotlivých krokoch tvorby návrhu a o ich výsledkoch informovaná prostredníctvom web stránky ÚSV ROS (<https://www.minv.sk/?ros>) a prostredníctvom web stránky Národného projektu „Podpora partnerstva a dialógu v oblasti participatívnej tvorby verejných politík“ (<https://www.participacia.eu>).

Verejnosť sa môže priamo zapojiť do tvorby návrhu účasťou na verejných podujatiach organizovaných ÚSV ROS, o ktorých informácie budú v dostatočnom časovom predstihu zverejnené na web stránke ÚSV ROS (<https://www.minv.sk/?ros>)

Kontaktné údaje:

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky
pre rozvoj občianskej spoločnosti
Pribinova 2

812 71 Bratislava

email: alexandra.polakova@minv.sk

telefónne číslo: 02/509 44 998

Predpokladaný termín začatia pripomienkového konania: máj 2023

náš vidiek

1/2023

štvrtročník
ročník XX.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

strany 4–13

MAGNA VIA A OBEC VELKÉ RIPŇANY

Jubileum MVDr. Milana Šajgalíka

strany 17–19

Obsah

- 4 Magna Via a obec Veľké Ripňany
- 14 Bojná – Valy
- 16 Vinárstvo Radošina uvádza Víno Vinovaté!
- 17 MVDr. Milan Šajgalík – 75 ročný – existuje medzi známkami
- 19 Iba pár krokov od trasy „Magna Via“
- 20 Veľkonočný vínš

náš vidiek

Ročník: XX.

Číslo: 1/2023

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
 Občianske združenie
 Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
mobil: 0915 446 538
e-mail: vipa@vipa.sk
 maria.behanovska@gmail.com
 www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzavierka nasledujúceho čísla:
20. júna 2023

Redakčná rada:
 Ing. Mária Behanovská,
 doc. Ing. Miroslav Habán, PhD.,
 Ing. Karol Herian, CSc.
 doc. Ing. Jozef Húška, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Foto na titulnej strane obálky:
Múzeum doby bronzovej vo Veľkých Ripňanoch, foto: obec Veľké Ripňany

Foto na 2. strane obálky:
Rozkvitnutá čerešňa – symbol jari, foto: www.depositphotos.com

Bez nádeje by bol život ľudí smutný. (SINE SPE VITA HOMINUM TRISTIS ESSET)

Príhovor do novej éry

Pozdravujem Vás, Vážení členovia, priatelia a priaznivci Magna Via! Smutné prvé číslo nášho obľúbeného časopisu Náš vidiek číslo. 1. v ročníku 2023 už je medzi Vami a ako ste zaregistrovali, bez príspevkov z diania a cestovania po obľúbenej trase.

Aký bude efekt vyslaného signálu SOS zakrátko uvidíme na účte, či bude záujem o podporu alebo ako obvykle to nechá ľudí ľahostajnými v pocite – „mňa sa to netýka“. Všetko časopis je zadarmo, prečítam si zaujímavosti a tým to pre mňa končí... Nie však pre výbor predstavenstva Magna Via o.z.

ktorý stojí pred významným výročím 500 rokov založenia poštovej cesty Via Magna, ktoré nás čaká v roku 2026. V máji toho roku nás čaká Valné zhromaždenie, ktoré bude riešiť a potvrdzovať potrebné a nevyhnutné zmeny v Občianskom združení.

Veríme si a máme Nádej, v ktorej dúfame, sa nám podarí udržať aj našich členov, priaznivcov a podporovateľov, Obecné úrady a Inštitúcie, ktoré sú držiteľmi dlažobnej kocky a značky Magna Via.

NÁDEJ je našim mottom aktuálneho čísla a veríme, že sa nám podarí presvedčiť Vás, že vytrváme v udržaní a uchovaní idey Veľkej cesty, ktorá nás spája.

Lúčim sa so slovami:

„*Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus*“ (Radujme sa teda, pokiaľ sme mladí.)

Priatelia, prajem Vám Nádej – vydržme ťažké časy!

Ing. Jozef Garlík, PhD.
člen výboru Magna Via, o.z.

Prišla jar a s ňou Nádej

JOZEF GARLÍK

Unavená, zvláštna pani Zima, tak zdá, že skončila – hoci vlastne tento rok si ku nám len tak odskočila. Mrzutá, že oslabla jej sila sa uložila k spánku – na jej miesto nastúpila jar v sprievode vánku.

Prišla Vesna – a s ňou teplé lúče slnka, vrátilo sa sťahovavé vtáčstvo z dialky, rozkvitla lúka i zem, pod kríčkami flalky na zelenej tráve pasie sa srnka

Tešíme sa, že si prišla – milá, krásna pani Vesna! Vitaj medzi nami – teplo, radosť a Nádej si priniesla. Ožíva všetko novou miazgou, všetko naberá silu aj my (v Magna Via) – hľadáme posilu...

Veríme v Teba, všemocná, posilujúca Jar – s Nádejou hľadáme na Tvoju tvár a životadarnú silu, ktorú nám vleješ do žíl, aby duch Veľkej cesty Magna Via prežil.

Magna Via a obec Velké Ripňany

Poštovníctvo na územiach monarchie sa začalo výraznejšie rozvíjať až po roku 1526, keď v krajine nastal boj o uhorskú korunu, po prehratej bitke s Turkami pri Moháči. Dejiskom zápasov o korunu bolo územie Slovenska, lebo stredné a južné územia monarchie boli už vtedy pod nadvládou Turkov. Tá trvala až do konca 17. storočia. Slovenská krajina sa stala útočiskom mnohých uhorských veľmožov, ktorí si tu budovali bezpečnejšie sídla pred Turkami. Uhorsko sa stalo súčasťou monarchie rakúskej vetvy Habsburgovcov. Význam slovenského územia bol veľký aj pre cisársku Viedeň, lebo cesty do mnohých častí monarchie boli možné len cez naše slovenské územie, keď sa nechceli stretnúť s Turkami. Hlavná dopravná a teda aj poštová trasa viedla z Viedne cez Bratislavu, Trnavu, Hlohovec, Ripňany, smerom na Topoľčany a Bojnice, ďalej cez Turiec a Liptov na východ, až do Bukoviny a končila v Sedmohradsku. Túto cestu časom nazvali Magna Via, teda Veľká cesta. **Stala sa prvou poštovou trasou, ktorá viedla slovenským územím a pošty na nej sa radia medzi najstaršie pošty na Slovensku.** Spájala tiež šľachtické sídla na trase a popri nej. Tiež podmienila všestranný rozvoj sídiel a obchodu. Ripňany, vtedy s názvom RIPPIN, sa začali rozvíjať ako zemepanské mestečko.

Literatúra uvádza poštu v terajších Veľkých Ripňanoch už v 16. storočí. Z rokov 1601 – 1604 sú zaznamenané výplaty tunajším poštárom vo výkazoch rakúskej pošty. Pripomínam, že vtedy šlo o Rakúsko (Austriu), resp. o Habsburskú monarchiu. Dvojštátie Rakúsko – Uhorsko, teda únia, vznikla až po vyrovaní v roku 1867. Mnohým, najmä slovenským občanom maďarského pôvodu to uniká, prípadne to nechcú brať na zreteľ. Poštový kurz (linku) založil v r. 1552-53 gróf Matej Taxis. Financovaná bola vojenskou pokladnicou, lebo slúžila hlavne pre armádu. Rodina Taxisovcov získala privilegované

Mária Terézia

N. I.	N. II.	Ueßten.
Don Wien über Regens bis Weitra.	Don Pressburg über Ofen Temeswar, bis Hermannst. und Kronstadt in Siebenbürgen.	Ueßten.
Wien	Ofen	49 u. r. f.
Wien	Ofen	49 u. r. f.
Regens	Ofen	49 u. r. f.
Ofen	Ofen	49 u. r. f.
Temeswar	Ofen	49 u. r. f.
Hermannst.	Ofen	49 u. r. f.
Kronstadt	Ofen	49 u. r. f.
Summa 49 Ueßten.	Latos 45 u. r. f.	Lat. 16 u. r. f.

Prvá strana Poštového poriadku z Uhorska do Sedmohradska

právo pošty ako prvá. Neskôr ju vystriedala rodina Paarovcov. Túto štátnu službu prideloval panovník a dedičnou bola skoro 300 rokov.

Nový vietor do rozvoja pošty zaviedla cisárovná Mária Terézia (1740-1780) a to podriadením pošty panovníckemu dvoru, keď v roku 1750 odňala šľachtie dedičné právo.

Zverila poštu Direktóriu so sídlom vo Viedni, ktoré malo podriadené výkonné štruktúry. Jednou z nich bola Bratislava (Pressburg), kam podliehala aj pošta v Ripňanoch.

Poštový kurz (Viedeň) Bratislava – Košice – Hermannstadt (Sibiu)

Celá trasa poštovej linky po jednotlivých staniaciach je uvedená v spise „Alt und neuer Schreib-Kallender“ z roku 1700 pre poštové trasy Uhorska a Sedmohradska. Z neho vyplýva že linka N. III. von Pressburg, über Leutschau, Kassa, Tokay, Debresin, ueber Klausenburg und Hermannstadt in Siebenbergen. Táto linka z Viedne do Bratislavy a ďalej mala na území Slovenska 20 staníc z ktorých časť

tu uvádzam: Ceklís (Bernolákovo), Scharfó (Blatné), Tyrnav (Trnava), Fraystadt (Hlohovec), Rippin (Veľké Ripňany) Gross Tapolcsany (Topoľčany), Nitra-Sambokret (Žabokreky nad Nitrou), Westenitz (Vestienice), Baymotz (Bojnice) a ďalšie cez Turiec a Liptov smerom na východ a potom na juh.

Význam pošty Ripňany si uvedomíme najmä vtedy, keď z histórie zistíme, že v roku 1749 bolo na území Slovenska len 30 a v roku 1800 len 64 pôšt. Pošta v Ripňanoch mala vtedy už vyše 250 rokov. Pripomeňme si, že prvá zmienka o jej existencii je z roku 1601, v súvislosti s výplatami poštárov v správe rakúskej pošty.

Názvy pošty Veľké Ripňany.

Názov pošty sa vyvíjal spolu s názvom obce. Kým do konca 18. storočia slovenský koreň „rýpať“ mal latinizovanú alebo germanizovanú podobu RIPPIN, RIPPIN, RIPPENY (do roku 1852), neskôr sa maďarizoval na RIPPNYÁN, NAGY-RIPPENY (1862) a NAGYRÉPENY (1911). Prívlastok Veľké dostal poštový úrad Ripňany potom, keď sa v Malých Ripňanoch ustanovila poštovňa. Tieto názvy pošty sú uvedené aj na poštových pečiatkach z príslušného obdobia. Poštové pečiatky zaviedla správa postupne od roku 1752

Poštové zásielky a poštové pečiatky.

Poštové zásielky pôvodne boli tvorené listom papiera, ktorý mal na vnútornej strane napísanú správu pre adresáta. Následne bol zložený opakovaným preložením na výšku a šírku a zabezpečený pečatným voskom. Na takýto list sa napísala adresa určenia a odosielateľ. Pečiatky sa ešte nepoužívali a toto obdobie sa nazýva predpečiatkovým. Nárastom počtu zásielok a zavedením ták – taríf, za prepravu listov podľa vzdialenosti bolo potrebné

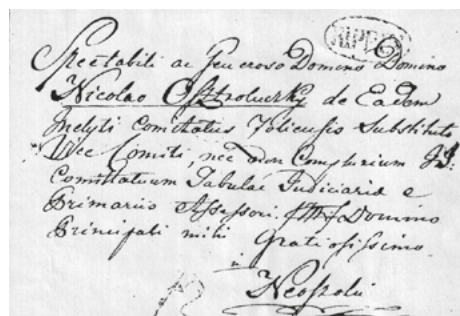
Rôzne typy starých pečiatok

Príležitostná pečiatka k poštovej známke
Magna Via a jej použitie na pohľadnici

označiť na listoch domicily odosielacej a prijímajúcej pošty, ako podkladu na vyúčtovanie zásielky, ktoré sa konalo v mieste doručenia. Každý list sa odovzdával a preberal osobne. Poštové schránky boli zavedené až neskôr.

V 17. storočí sa za listy podľa váhy platilo v rozmedzí od 4 až do 8 gráciarov. Odborná literatúra uvádza ako najstaršiu pečiatku pošty Ripňany v roku 1824. Na poštovej zásielke však bola zistená pečiatka staršieho dátá. Toto obdobie bolo stále ešte pred zavedením poštových známok a pošta Ripňany počas neho používala ešte ďalšie tri pečiatky, tieto už boli typizované a v literatúre majú aj svoje označenie. Od roku 1824 to bola pečiatka C416 s domicilom RIP-

Jeden z najstarších listov s pečiatkou RIPPIN
do Banskej Bystrice

Na pozadí jazdca je vyznačená trasa
a na trase pošta RIPPIN.

PIN v ovále cca 38 × 18 mm. Po roku 1838 typ C407, domicil rovnaký ale typ písma je iný a rozmer oválu je 26 × 13 mm. Prvá kruhová pečiatka používaná poštou Ripňany sa zaviedla v roku 1847, typ G401, s domicilom RIPPENY v medzikruží priemeru 22/14 mm. V pečiatke sa už používa nastaviteľný dátum vo forme zlomku deň/mesiac. Postupne sa začali vyrábať a používať listové obálky.

Poštových poslov na koňoch nahrádzali poštové kočy, tzv. diligencie. To už pošta slúžila aj občanom, nie len štátnej a vojenskej správe. Ku listom pribudli balíky a občas aj cestujúci, najmä z radov šľachty a štátnych úradníkov.

Poloha obce Veľké Ripňany

Obec je priesečníkom ciest medzi Nitrou a Piešťanmi v smere severozápad – juhovýchod a medzi Topoľčanmi a Hlohovcom v smere juhozápad – severozápad.

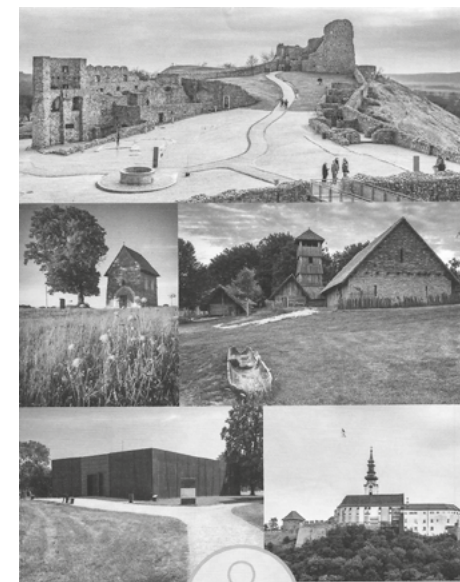

Rotunda sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici

Pri pohľade na mapu tieto mestá tvoria konce nekloneného písma X, pritom zo stredy vpravo je cesta 3. triedy smer Obsolovce a Ludanice. Tak sú aj orientované autobusové spojenia. Priamo v spojení s Behyncami susedí so obcami (Radošina, Lužany, Horné Obdokovce – Obsolovce, Malé Ripňany a Merašice) a cez chotár s obcou Orešany. To že je priesečníkom viacerých obcí bolo predpokladom, aby sa obec vyvíjala ako centrálna obec z hľadiska školstva, obchodu a služieb vrátane zdravotníckych a poštových služieb. Od roku 1909 bola vybudovaná železnica Zbehy – Radošina, sledujúca cestu smer Nitra a potok Radošinku. V knižke Údolím Radošinky, sa ponúka tejto ceste od Nitrianskeho hradu po kaplnku, resp. Rotundu svätého Juraja, v Lese nad Nitrianskou Blatnicou, názov Veľkomoravská cesta, alebo cesta svätých bratov Cyrila a Metoda. Nedá mi nespomenúť výsledny výskumov a diani okolo tejto lokality, pútnického miesta, v ostatných rokoch.

Kaplnka „Jurko“ na historickej pohľadnici

Cyrlometodská cesta Nitra

Takto vyzerajú púte pri rotunde svätého Juraja, býva tam 600 až 800 účastníkov

Účastníci púte k rotunde sv. Juraja, 2002

Rožmery stavby totožnej rotundy s veľkomoravskou rotundou objavenou na veľmožskom dvorci v Ducovom pri Piešťanoch boli indíciami k hypotetickým diskusiám o veľkomoravskom pôvode stavby. Autenticita rannostredovekého muriva rotundy až do výšky 6 m spolu s pôvodným predrománskym oknom, ktoré objavil reštaurátorský výskum pod vedením Jozefa Doricu po roku 2009, ešte viac zreálnili kontúry veľkomoravského pôvodu rotundy. Prvé exaktné datovanie rotundy do rokov 991 – 1052 realizoval chronometrickou metódou C14 Peter Barta v roku 2015. Úplne odlišné výsledky datovania prinieslo o niekoľko rokov neskôr konzorcium rádiouhľíkových laboratórií pod vedením prof. Pavla Povinca. Toto konzorcium tvorili vedecko-výskumné inštitúcie z Bratislavy, Tucsonu (USA), Zürichu, Viedne, Debrecína a Prahy. Všetky analyzovali vzorku dreva z muriva kostola, ktoré tu zostalo zamurované zrejme ako zvyšok lešenia

Poštová známka Rotundy svätého Juraja

pri jeho výstavbe a nezávisle od seba sa zhodli, že kostol bol postavený v rokoch 830±40. To znamená, že v súčasnosti ide o najstarší zachovaný kostol na území Slovenska, ktorý bol postavený v 9. storočí, teda počas existencie Veľkomoravskej ríše. Toto je sprievodný text k novej poštovej známke rotundy, dolu podpísaným za Slovenskú poštu, a.s.

Účastníci tohoročnej púte (2023) si okrem každoročných zážitkov v krásnej prírode, zdravom pohybe a s pokojom v duši, odniesť aj spomienku v podobe pohľadnice so známku a pečiatkou.

Zavedenie poštových známok.

Prvou krajinou na svete ktorá začala používať poštové známky bolo Anglicko v roku 1840. V rakúskej monarchii boli známky zavedené od 1. júna 1850. Predchádzala tomu radikálna zmena pomerov v monarchii po potlačení revolúcie v rokoch 1848-49, ktorá zasiahla všetky štátne inštitúcie vrátane pošty. Neložní zamestnanci boli prepustení zo služieb a boli nahradení novými. Na Slovensku pôsobili dve poštové riaditeľstvá, v Bratislave a v Košiciach. Pošta v Ripňanoch patrila pod bratislavské riaditeľstvo. Prvá séria známok bola v nominálnych hodnotách – 1, 2, 3, 6, a 9 grajciarov. Na všetkých týchto známkach je vyobrazený veľký štátny znak Rakúska. Ukážku známok vidíme na obrázku nižšie.

Doklad z pošty Ripňany s týmito známkami autor nemá k dispozícii.

Slovenská pošta š.p. vydala príležitostnú poštovú známku s nominálnou hodnotou 10 SK s pečiatkou PRESBURG, poštár s poštovou trúbkou.

List z Nitrianskej Blatnice odoslaný poštou V. Ripňany

J. Haľama poštmajster z Veľkých Ripňan

Poštové známky Rakúska potom sa používali na pošte Ripňany až do Rakúsko-Uhorského vyrovnania v roku 1867. Znamená to že rakúske známky sa používali na Slovensku, teda aj na pošte Ripňany celkom 16 rokov. Zavedením známok sa zmenilo aj vyplácanie zásielok, lebo platbu vykonával už odosielateľ a nie adresát, ako tomu bolo v pred známkovom období.

Boli tiež zavedené poštové schránky a doručovanie pošty adresátom priamo do ich sídla. Denné pečiatky pošty sa zmenili na jednokruhové a súčasťou nastavovania dátumu bol aj rok. Do roku 1867 bolo rakúske poradie dátumu: deň/mesiac/rok a po ňom uhorské (maďarské) poradie: rok/mesiac/deň. Na pošte Ripňany boli používané nasledovné pečiatky:

Typy pečiatok pošty Veľké Ripňany

Do roku 1869 E421 rakúska zostava, mesiac udaný číslom. Priemer 25 mm

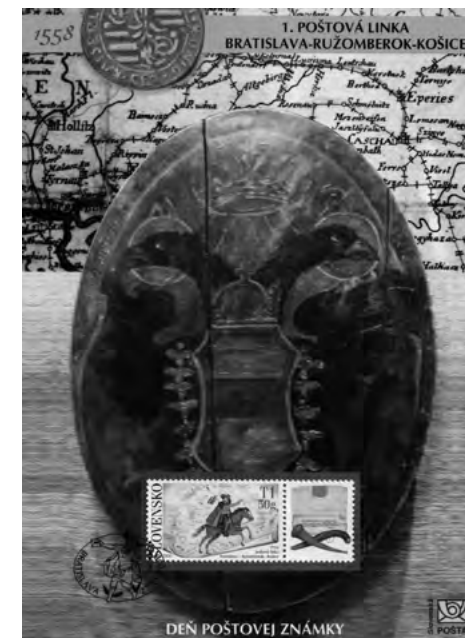
Od roku 1869 E 421 (d2), maďarská zostava, mesiac udaný slovom, priemer 25 mm

Od roku 1898 E441 maďarská zostava bez lomítka, a priemer 25 mm

Pošta Veľké Ripňany slúžila po viaceré okolité obce, jej rájón sa menil podľa požiadaviek doby, čo platí až doposiaľ.

Symbol MAGNA VIA

Kamenná dlaždice tohto symbolu umiestnená pred Spoločenským centrom ZÁSTAVKA v obci Veľké Ripňany, je naozaj na tom správnom mieste, lebo obcou prechádzalo množstvo poslov, úradníkov, predstaviteľov šľachty, vojakov i armád. Možno ňou prechádzal aj ruský cár, Alexander II: keď skončila Bratislavská porada víťazných mocností nad Napoleonom v roku 1814.

Poštová linka Magna Via

Počas slávnostnej kolaudácie Komunitného centra Zastávka (v bývalej železničnej stanici) vo Veľkých Ripňanoch bola osadená dlaždica Magna Via za účasti jej predsedu doc. Ing. Jozefa Húsku CSc.

Pohľadnica z Veľkých Ripňan

Uhorské vlakové pečiatky na trati Radošina – Zbehy – Nitra.

Veľké Ripňany a prezentovaná pošta sú na uvedenej vlakovej trati, a obec Malé Ripňany, patrí do ich rajónu, ako neskôr patrila aj Poštovnía Malé Ripňany.

Pečiatky sú prezentované na oboch stranách pohľadnici Nitra.*

V roku 1910 zavádzala uhorská poštová správa po dohode s poštovou správou vlakovú poštu na trati Radošina – Nitra. Boli 4 druhy týchto pečiatok, z nich 3 prezentujem na železničnej stanici MALÉ RIPŇANY – NEZSETTERIPPÉNY – maďarský názov železničnej stanice.

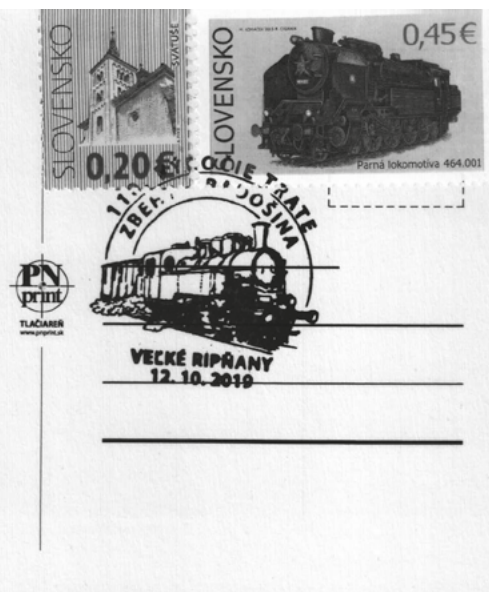
Obdĺžniková pečiatka na obrazovej strane s nápisom KIADATOTT značí /VYDANÉ/ 7 októbra DÉLELŐTT – pred – poludním – 2 riadková.

Pečiatka bez rámčeku Kiállittatott je v slovenčine VYSTAVENÉ alebo VYHOTOVENÉ (na dokumente).

Pečiatka KIFIZETTETETT, X. 7. znamená VYPLATENÉ a dátum X.7.

Menšia dvojkruhová pečiatka má názov železničnej stanice hore a dolu v medzikruží MÉRLEGELTETETT, čo znamená VÁŽENÉ.

Dvojkruhová elipsovitá pečiatka na oboch stranách s názvom stanice, v strede s údajom dátumu

a v dolnom medzikruží známe označenie M.A.V., teda Uhorské (Maďarské) štátne železnice.

Jedno kruhová vľavo hore bez názvu má len dátumový údaj.

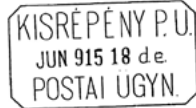
Do kompletu chýba jedna jediná pečiatka a to obdĺžniková ako na obrázkovej strane len dole s nápisom: FELVÉTTETETT /PRIJATÉ/.

LITERATÚRA

ALEXANDER URMINSKÝ, In: *Veľké Ripňany na historickej poštovej trase Via Magna*, SFA 2022

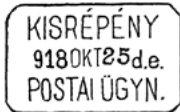
*Pohľadnicu s pečiatkami ako kópiu som získal od priateľa, ktorý sa venuje regionálnej histórii okolitých obcí. Následne som poprosil p. M. Kiššimona o vysvetlenie textov pečiatok. Komentuje aj súvislosti: „Je to peknota a vzácnosť vidieť pečiatky v takomto stave. Vzácná je aj pohľadnica, na ktorej je znázornený NYITRA SÁTORTÁBOR /Nitra výcvikový alebo šiatrový či stanový tábor, ktorý mal svoju vlastnú poštovú – veľmi vzácnu pečiatku s takým istým nápisom.“

16.4.914 - 918
914 - 918

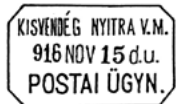

HOBRÁ!!

914 - ?

3.11.910 - 914
910 - 914

20.5.995 - C-5
995 - ?

995 - C-5

1.1.964 - C-5
964 - 991

991 - 994

.....
Typy pečiatok v Malých Ripňanoch

14.6.992 - C-5
992 - 998

991 - C-5

19.3.993 - 990
993 - 990

24.10.913 - C-5
913 - C-5

26.4.912 - C-5
912 - C-5
920

1.2.955 - C-5
955 - 974

971 - 984
974 - 92

.....
Typy pečiatok v Merašičiach

Bojná – Valy

Neďaleko Topolčian sa nachádza najväčšie slovanské archeologické nálezisko na Slovensku – Valy v Bojne. Táto špecifická a nesmierne zaujímavá lokalita je tak trochu slovenskými Pompejami. Ide o včasno stredovekú lokalitu, ktorá vznikla pravdepodobne na prelome 8. a 9. storočia. V severozápadnej časti chotára obce sa nachádza hradisko Valy (Bojná I) v rozlohe 11 hektárov; leží na bočnom hrebeni Považského Inovca vo výške 390 – 430 metrov, má obličkový tvar a jeho valy z vonkajšej strany dosahujú ešte aj dnes impozantnú výšku 8 – 10 metrov.

Nad tiesňavou údolia potoka Bojnianky na kóte Hradisko (335 metrov) je zložitá kruhové opevnenie so zdvojenou líniou priekopy a valu (Bojná II). Ďalšie zemné opevnenie leží na hrebeni východnej časti masivu Žihlavník (Bojná III); opäť ide o dve obranné línie pozostávajúce z priekopy a valu, pôvodne možno kruhové.

Výlet k tomuto nálezisku nie je náročný. Cestou sem vás budú sprevádzať len krásne výhľady a tajomno niekdajšej starodávnej civilizácie. Už z diaľky vás bude vítať replika obrovskej slovanskej brány, ktorá pozostáva z drevenej veže s výškou 11 metrov.

Drevená veža má 2 podlažia, v ktorých obec Bojná zriadila expozíciu, ktorá prináša dych berúci pohľad na nálezy z čias Veľkomoravskej ríše. K tým najzaujímavejším nálezom, ktoré sa tu našli, rozhodne patria pozlátané plakety, ktoré dokazujú, že kresťanstvo bolo na území Slovenska ešte pred príchodom Cyrila a Metoda.

Na hradisku Valy je možné navštíviť aj rekonštrukcie slovanských obydlí či rekonštrukcie výstavby obranného valu.

Slovanské hradisko Valy je celoročne voľne prístupné. Dostanete sa sem pešo alebo na bicykli z obce Bojná, odkiaľ je vzdialené približne 5 km.

Archeologické múzeum Veľkej Moravy zriadila obec Bojná v roku 2012 ako muzeálnu expozíciu, evidovanú pri Slovenskom národnom múzeu. Pro-

Vstupná brána hradiska Bojná – Valy

Vo vnútri hradiska Bojná – Valy

jekt nadviazal na stálu archeologickú výstavu, ktorá vznikla v r. 2007 v kultúrnom dome v obci Bojná. Dnešné moderné múzeum spolu s regionálnym informačným centrom je umiestnené v samostatnej časti budovy obecného úradu v centre obce.

Ranč pod Babicou sa nachádza v obci Bojná. Je to ideálne miesto pre rodiny s deťmi a pre všetkých, ktorí sa chcú odpútať od starostí všedných dní. Ranč pod Babicou ponúka prehliadku Zverince, v ktorej môžete vidieť viac ako 40 druhov zvierat zo 6 kontinentov Zeme. Väčšinu zvierat odchovali sami, avšak niektoré z nich sú dovezené z nedôstojných podmienok, z rôznych miest nielen na Slovensku ale aj v Európe. V areáli sa nachádzajú dva rybníky v horskom prostredí. V menšom rybníku sa nachádzajú iba pstruhy, vo väčšom môžete chytiť kapra, štuku, aj zubáča. Rybárske náradie si môžete prinešť vlastné, prípadne si ho môžete za poplatok zapožičať. Váš vlastný úlovok je možné si dať pripraviť priamo v reštaurácii ako pečeňo-údeného

pstruha, alebo môžete využiť krytý gril, kde si rybký môžete pripraviť sami na konzumáciu. Reštaurácia je naozaj priestránná. Okrem 40 miest priamo vo vnútri ponúka: veľký salónik s kapacitou 60 miest, fajčiarsku miestnosť – presklenú terasu s kapacitou 30 miest, vonkajšiu terasu s výhľadom na rybník, poľovnícky salónik s kapacitou 24 miest. Okrem reštaurácie a ubytovania pre ubytovaných hostí ponúka Ranč množstvo iných aktivít (vozenie detí na koni, detské ihrisko, plážový volejbal, ruské kolký, agroturistika, cykloturistika, relaxačná pyramída).

Každoročne sa v obci Bojná konajú tradičné cyrilometodské slávnosti. Slávna história Veľkej Moravy oživa na hradisku Valy.

Vinárstvo Radošina uvádza Vino Vinovaté!

Prvé písomné záznamy o pestovaní viniča v tejto oblasti siahajú až do 14. storočia. Spomína to aj polyhistor Matej Bel, ktorého uznávala a rešpektovala aj cisárovná Mária Terézia. „**Pričinením kopcov pestujú tu v Radošine víno, lebo lejaky odnášajú úrodnú pôdu a aj severáky sú príčinou siatinám. Preto nie je dôvodu uveriť v úrodnosť tunajšej pôdy a tak bude najvýhodnejšie pestovaniu vína,**“ napísal Bel.

Polnohospodárske družstvo Radošinka, ktoré je vinohradnícky a vinársky zosobnené vo Vinárstve Radošina, obhospodaruje 13,8 ha viníc (produkcia 70 tis. litrov vína). Vinice Vinárstva Radošina sú orientované na južnú stranu a majú vápencovo-dolomitické podložie. Vďaka tomu dopěstujú hlavne burgundské odrody viniča. Z Burgundského šedého (Pinot gris) vyrábajú napríklad povestný Klevner. Vinárstvom pestované odrody sú Rulandské šedé, Sauvignon, Devín, Tramín, Frankovka modrá, Svätovavrincecké a Alibernet. Aby bolo víno čo najkvalitnejšie, zbierajú hrozno ručne. A netreba zabúdať na pivnice Vinárstva Radošina, kde v barikových sudoch vyzrievajú starostlivo vyberané vína, aby dosiahli svoj potenciál a nový rozmer. Víno z Vinárstva Radošina nielen výborne chutí, ale má aj jedinečné etikety na fľašiach, ktoré ich spájajú s Radošinským naivným divadlom. Víno Vinovaté! Stanislav Šteпка, rodák z Radošiny a zakladateľ jedinečného divadla, stál za zrodom filmu Víno Vinovaté, o komickej nadsázke cesty „dodávateľov Radošinského vína na anglický dvor“. A keď Vinárstvo Radošina pripravovalo etikety na fľaše, inšpirovalo sa práve Štepkovou hrou. Tak vznikla séria originálnych etikiet, ktorých ideu spracoval umelec Fero Lipták, pôsobiaci v slovenských, českých i poľských divadlách. Za

svoju tvorbu získal mnoho uznania, napríklad aj Českého Leva v rokoch 1996 a 2018. Presvedčiť sa môžete sami, priamo v podnikovej predajni vinárstva v Radošine. Na zdravie!

MVDr. Milan Šajgalík – 75 ročný – existuje medzi známkami

Príspevok je venovaný životnému jubileu sympatizanta Magna Via a prispievateľa do časopisu Náš vidiek – MVDr. Milanovi Šajgalíkovi, ktorý sa dožil 75 – ročného životného jubilea.

Ojeho profesionálnych aktivitách doma i v zahraničí prinieslo informácie najnovšie vydanie Slovenského veterinárskeho časopisu 1/2023 str. 60-61, aj internetové stránky Zväzu slovenských filatelistov (ZSF) z pera doc. Ing. Lubomíra Flocha, emeritného predsedu ZSF. Na našich stránkach sme sa stretali s jeho príspevkami, ktoré zakaždým vyšperkoval patričnými poštovými známkami, graficky dopĺňujúcimi a obohacujúcimi jeho text.

K jubileu sme oslávencovi pripravili úlohu – (pracovný darček) a požiadali sme ho, aby nám pomohol jeho životopis vyšperkovať spôsobom jemu vlastným – poštovými známkami. Spoločne posúdme, ako sa nám to podarilo s jeho pomocou... (známky dopĺňajú text).

Jubilant sa narodil 18. októbra 1947 vo Zvolene, keď ich rodina bývala Krupine, v ktorej sa takmer 150 rokov predtým narodil Andrej Sládkovič. Sudičky, ktoré stáli pri Milanovej koliske a možno to bolo množstvo diktátov a čítanie zapôsobili, že zvolenská slovenčina, ktorú vzal Ľudovít Štúr za základ spisovného jazyka, bola preňho vzorom, aj keď detstvo strávil na jazykovo zmiešanom území. Vzťah k rodnej hrude, dejinám národa, získal od otca. To, čo získal v mladosti, sa snaží odovzdať formou pestrých tém filatelistických exponátov, knižných publikácií, článkov a prednášok najmä v súčasnosti, keď je už na dôchodku.

Lenže on sa nespáva ako dôchodca a neustále na niečom pracuje: je činný v Rade ZSF, ako predseda Komisie pre mládež ZSF, spolu s vedúcimi

organizujú Filatelistickú olympiádu, je predsedom vystavovateľsky aktívneho Klubu filatelistov 52-51 v Nitre, člen ďalších organizácií a na prácu s jeho vlastnými exponátmi mu takmer nezostáva čas. Prezradme, že aktuálne je členom organizačného výboru výstavy BRATISLAVAFILA 2023, Filatelickej olympiády mládeže

2023, ako aj predsedom OV výstavy NITRAFILA 2023, pripravovanej na termín slávnosti Nitra, milá Nitra, v čase cyrilo-metodských osláv.

Vráťme sa do jeho mladosti. Základnú školu navštevoval v Želiezovciach, kde otec bol hlavným účtovníkom na Štátnych majetkoch, ktoré boli jedny z najväčších na Slovensku. Tu bývali v tesnom susedstve Sovieho zámočku, dnes múzea Franza Schuberta, ktorý tam žil a ďalšieho domu, kde sa narodil slávny tvorca sacherovej torty – Eduard Sacher.

Keď chodil do 5. triedy, presťahovali sa do Nitry a zomrela mu mama. Odvtedy, každé prázdniny trávil u strýka v hájovni pod Poľanou a u tety na Horehroni.

Tam „pričuchol“ k prácam na gazdovstve. Pre jeho záujem o biológiu, mu triedna učiteľka odporučila Strednú poľ-

nohospodársku technickú školu veterinárny odbor v Nitre, ktorú v roku 1966 ukončil s vyznamenaním.

V tom čase bol populárny autostop, ktorý využil v r. 1968 na cesty do Bratislavy a Prahy, aby získal devízový prísľub a víza na uskutočnenie vysnívanej cesty do Paríža, samozrejme, za vlastné. Neďaleko Paríža ho zastihol 21. august 1968.

Na ukončenie 2. ročníka chýbalo už len pár skúšok. Túžba po domove rozhodla – vrátiť sa, nie cez Prahu, ale najkratšou cestou cez Viedeň. Podarilo sa vybaviť víza, zameniť cestovné lístky a v polovici septembra sa konečne zítal doma so svojimi. Čakali ho krušné chvíle – do tretieho ročníka bol zapísaný s podmienkou, ktorú ale vykonaním skúšok v stanovenom čase splnil.

Za aktivity v študentskej vedeckej činnosti, konferenciách, bol vedením školy zaradený do skupinky študentov, ktorí mohli absolvovať prázdninovú prax 1969 v zahraničí. Na Univerzite J. Liebiga v Mníchove strávil mesiac, týždeň na Univerzite v Hannoveri. Získal vzácne poznatky a zdokonaľoval sa aj jazykovo.

Štúdium na Vysoké škole veterinárskej v Košiciach (dnes Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie) ukončil promóciou a získaním titulu MVDr. v r. 1972. Z ponúk, ktoré dostal, si vybral prácu v Bratislave. Po základnej vojenskej službe sa oženil a po narodení dcéry v roku 1974 prešiel pracovať do Štátneho podniku Bioveta v Nitre, kde onedlho dostal stabilizovaný podnikový byt. V Biovete pracoval 22 rokov. Začínal na predklinickom a klinickom overovaní liečiv.

Následne, ako epizootológ s náplňou export – import, zabezpečoval suroviny pre výrobu liečiv, premixov a biopreparátov, vrátane SPF násadových vajec, zosúladoval dovoz neskladných biopreparátov pre chovateľov v celom Československu.

Jeho život vo výrobe biopreparátov začal pobytom v produkcii vakcín proti chrípke (ľudí) v Imune Šarišské Michalove v r. 1976. Ako vedúci oddelenia vírusových vakcín (1977) absolvoval stáže na domácich virologických pracoviskách aj v zahraničí (Budapešť 1978, 79, Belehrad 1981, Moskva 1987). Podieľal sa na zavádzaní vírusových vakcín do výroby a ich uvedení na trh doma aj v zahraničí.

V rokoch 1986 – 1990 zastupoval biotechnologické pracoviská ČSR v programe krajín RVHP. V roku 1982 sa dostal do skupinky veterinárnych lekárov ČSR, ktorí ako prví v ČSR

získali atestáciu 2. stupňa z laboratórnej diagnostiky, virológie.

Keď v Biovete zriadili obchodnú divíziu (1990), jubilant bol zodpovedný za export a propagáciu. Po zmene názvu (1992) na MEVAK a. s. i vlastníckych vzťahov, mal vo vienu propagáciu, registráciu výrobkov v zahraničí a so spolupracovníkmi marketing v ČSFR.

Od roku 2000 pôsobil v inej firme ako špecialista sortimentu krvné deriváty, vakcíny, infúzne roztoky. Tu, pre odmietnutie podieľať sa na niečom proti jeho svedomiu, spoznal aj pozíciu nezamestnaného. O pár týždňov dostal ponuku od firmy, plánujúcej príchod na náš trh. Nastali dva mesiace pokoja, očakávania aj vybavovačiek. Potom ľadová sprcha (firma sa pre aktuálnu situáciu v našom zdravotníctve rozhodla neprijsť) a začal život

človeka, hľadajúceho si prácu. Významným životným medzníkom jubilanta sa stal začiatok roka 2002, keď po úspešnom pohovore u riaditeľa Ústav štátnej kontroly veterinárnych biopreparátov a liečiv Nitra bol prijatý do zamestnania. Zavázili jeho poznatky a skúsenosti s výrobou, kontrolou, ale tiež s registráciou vakcín a liečiv v domácich i zahraničných podmienkach.

Ako vedúci odboru biopreparátov – úradne „Hlavný radca v stálej štátnej službe“ pôsobil aj v európskych štruktúrach kontroly veterinárnych biopreparátov – Európska lieková agentúra EMEA Londýn a EDQM Štrasburg.

Vytvoril vyše 40 propagačných, 30 súťažných exponátov. V magazíne „SLOVENSKO“ popularizoval vlast, dôvtipne využívajúc našu známkovú tvorbu. Jeho exponáty vystavené v prírode pohojďával vetrik pri základoch stredovekého kostola, ruinách zoborského kláštora, ale sa aj dôstojne týčili v knižniciach, múzeách i v bazilike na nitrianskom hrade.

Navrhol príležitostné poštové pečiatky, vypracoval scenáre inaugurácií známok. Na základe jeho návrhu bola vydaná známka „Uznanie 4. liturgického jazyka“ a moderoval jej inauguráciu.

Jubilantove verejnoprospešné aktivity boli ocenené. Za bezpríspevkové darovstvo krvi získal „Zlatý odznak“ aj „Diamantovú plaketu profesora Jánskeho“. Výnimočná je „Medaila prof. MUDr. Jána Kňazovického“ za 100-násobné bezpríspevkové darovanie krvi a záchranu života. V oblasti filatelie, v r. 2018 bol ocenený „Zlatým čestným odznakom ZSF“ za zásluhy o rozvoj filatelie a v r. 2020 medailou „Cena primátora mesta Nitra“ za významný prínos v oblasti filatelie a prezentáciu mesta Nitra v medzinárodnom kontexte.

Podrobný profesionálny a filatelistický životopis jubilanta je uverejnený v British encyklopédia osobností Českej a Slovenskej republiky, 10 vyd. 2022.

Všetky menované ale aj tu nespomenuté aktivity jubilanta by neboli možné bez porozumenia a tichej podpory milujúcej manželky Márie r. Mackovej, s ktorou vychovali úspešné deti – dcéru Katku, synov Ondreja, Michala, Pavla a v rodinnej pohode i súdržnosti sa spolu tešia zo 7 vnúčat.

Jubilantovi prajeme veľa zdravia a životného elánu do ďalších úspešných rokov života.

Filatelistická aktualita z www.pofis.sk

Iba pár krokov od trasy „Via Magna“

Donedávna bol kostolík sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici, ľudovo nazývaný „Ďurko“, považovaný za stavbu zo 16. storočia (vtedy bol iba prestavaný) a preto sa mu nevenovala pozornosť. Ale až ostatný výskum pracovníkov Archeologického ústavu SAV v Nitre (s počiatkami 1973, následne 2009-2016) a potvrdenia viacerých svetových laboratórií zhodne určili, že chrám bol postavený v prvej polovici 9. storočia. Teda, podľa súčasných poznatkov, je najstarším zachovaným na Slovensku, aj strednej Európe. Slávnostné predstavenie a požehnanie novej poštovej známky, o ktorej informujeme nižšie, bude v nedeľu 30. apríla 2023 na záver sv. omše pri rotunde sv. Juraja za účasti oficiálnych hostí.

V posledný februárový deň tohto roku (28.2.2023) vydala Slovenská pošta, a. s. dve známky spoločného vydania s Arménskom, ktoré zobrazujú kresťanské chrámy z 9. storočia. Ich autorom je akademický maliar Peter Augustovič. Jedna známka zobrazuje Kostolík sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici (v slovenskej verzii Pofis č. 788). Na druhej známke je vyobrazený snád najznámejší arménsky kláštor Tatev, ktorý bol v roku 1995 zaradený do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO (v slovenskej verzii Pofis č. 789). Obe vydania, slovenské aj arménske, sú zaujímavé úpravou tlačových listov (TL). Jedná sa o dve známky vydané na jednom TL, kde v hornej časti TL sa nachádza znám-

„Ďurko“ na slovenskej známke

Tatev na slovenskej známke

ka z vyobrazením Kláštora Tatev (20 známok) a v dolnej časti známky s vyobrazením Kostolíka sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici (20 známok). V strednom rade TL (5. rad známok) sa nachádzajú tri rôzne kupóny, ktoré tvoria so stredným stĺpcom (3. stĺpec známok), v ktorom sa nachádzajú tiež tri kupóny, kríž. Rozmiestnenie kupónov a ich obsah (texty) v kríži sa líšia podľa vydania, či je to verzia slovenská (obr. 1) alebo arménska (obr. 2). V slovenskej verzii sú obe známky v nominálnej hodnote 1 € a v arménskej 400 arménskych dramov (ADR), čo pri bankovom kurze 1 € = 409,39 ADR (kurz z 10.3.2023) predstavuje rovnakú hodnotu. Slovenské známky boli tlačene v Tiskárne Hradičko, s.r.o. v Českej republike a arménske v tlačiarňi Cartor vo Francúzsku.

Šťastné sviatky Veľkej noci, Nádej blahoželám,
 aby sa myseľ stonásobne znásobila určite si želám
 aby bol život znova neuveriteľný, tak ako kedysi
 nechajte peniaze neustále kvapkať – ako jarné dáždiky
 nebráňte im dokvapkať kde potrebné sú –
 neroztvorte si nad hlavami a myslou dáždniky..
 Problémy nechajme roztopiť vo vode a osladíme ich cukrom,
 myseľ si nenechajme obrásť nadbytočným tukom.
 a vpustite si do duchovného sveta Anjela Nádeje z neba...
 Nebojte sa – a bude tak, ako treba...
 Bude len jasné počasie a obloha bez mrakov,
 Požehnanie v daždi bude padať z oblakov
 Nestrácajme odvahu a budeme žiť v Nádeji,
 sprevádzať nás bude snívanie, láskavosť, láska, viera a teplo,
 odíde do nenávratna to, čo nepoznáme,
 ale bojíme sa, že príde – Peklo.
 Chceme, aby nás sprevádzalo obrovské šťastie bez miery!
 Aby sme ráno z domu po otvorení dverí
 vykročili bez obáv do zmysluplnej práce v mieri,
 aby sme mohli privítať hosta a nemuseli vítať migrantov,
 aby bolo vo svete dosť mieru garantov
 Prajeme si, aby Anjel Nádeje naďalej svetom poletoval –
 veď On je Ten, ktorý sa za nás s láskou obetoval.

